

Franciscus Amelry O.Carm.

EEN DYALOGUS
oft tsamensprekinge der Sielen
ende Schriftuerlijck bewijs,
die Siele tot kennisse van haren
Bruydegom treckende

naar de uitgave van 1551 bij Symon Cock te Ieper
bewerkt door

Rudolf van Dijk O.Carm.

REEKS KARMELITAANSE VORMING
ten behoeve van initiële en voortgaande vorming
van de Familia Carmelitana
voor intern gebruik in kopievorm uitgegeven
door Sanny Bruijns (Vormingsteam) en Rudolf van Dijk (NCI)

1. *De verhalen rond Elia*. Nieuwe Nederlandse vertaling door Kees Waaijman O.Carm. Boxmeer, 2002.
2. Nicolaas de Fransman O.Carm., *De brandende pijl*. Carmelitaanse stemmen over beschouwing en apostolaat. Ascetische bijdragen, 2. Nederlandse vertaling van *Sagitta ignea* door Dominicus Wijnhoven O.Carm. (Dordrecht, 1966). Boxmeer, 2002.
3. *Het boek over de eerste monniken*. Nederlandse vertaling van *Liber primorum monachorum* door Irenaeus Rosier O.Carm. en Rumoldus Mollink O.Carm. Carmelitaanse stemmen over beschouwing en apostolaat. Ascetische bijdragen, 1 (Merkelbeek, 1943). Boxmeer, 2002.
4. Franciscus Amelry O.Carm., *Een Dyalogus, of tsamensprekinge der Sielen ende Schriftuerlijck bewijs, die Siele tot kennisse van haren Bruydegom treckende*. Naar de uitgave van 1551 bij Symon Cock te Ieper bewerkt door Rudolf van Dijk O.Carm. Boxmeer, 2003.

VOORWOORD

Franciscus Amelry O.Carm. (1495/1500-na 1552) is als geestelijk schrijver pas rond 1950 ontdekt en aan een breder publiek bekend gemaakt. Dat is de verdienste van L. Moereels SJ en A. Ampe SJ, leden van het Ruusbroecgenootschap te Antwerpen, die aan hem enkele studies en tekstuittgaven in hertaling wijdden. Irenaeus Rosier O.Carm. wist in zijn *Biographisch & Bibliographisch overzicht van de vroomheid in de Nederlandse Carmel* in 1950 ruim twintig titels van drukken en herdrukken uit Amelry's oeuvre mee te delen. Dankzij dit voorwerk kon S. Axters O.P. in 1960 in het vierde deel van zijn erudiete standaardwerk *De vroomheid in de Nederlanden* over Amelry enkele regels schrijven. Toch kreeg deze bacchalaureus in de theologie en latere prior van Ieper niet direct een vaste plaats in de rij van geestelijke schrijvers uit ons erfgoed. De Duitse kenner van de Middelnederlandse geestelijke letterkunde, K. Ruh, noemt hem niet eens in het in 1999 verschenen vierde deel van zijn *Geschichte der abendländischen Mystik*.

Pas sinds kort geniet Franciscus Amelry nieuwe aandacht. In 1993 wijdde Ton van der Gulik O.Carm. zijn doctoraalscriptie voor de Katholieke Universiteit Nijmegen onder de titel *Mynder herten grond moet ic v te kennene geuen* aan Amelry en zijn *Dyalogus oft tsamensprekinge der Sielen ende Schriftuerlijck bewijs, die Siele tot kennisse van haren Bruydegom treckende*. En in 2001 verdedigde de Duitse lekenkarmelietes Elisabeth Hense aan dezelfde universiteit haar dissertatie over *Franciscus Amelry (um 1550). Ein Dialog oder Gespräch zwischen der Seele und der Schriftauslegung, die die Seele zur Erkenntnis ihres Bräutigams hinzieht*. In beide studies gaat het om een hoofdwerk van Amelry, de zogenaamde *Dialogus II*, die in de jaren 1549-1552 door verschillende drukkers in Antwerpen werd bezorgd.

De behoefte aan dieper inzicht in het werk van Amelry wordt gevoed door de groeiende belangstelling voor geestelijke begeleiding en lectio divina, geestelijke weg en omvormingsprocessen. De *Dialogus II* – zoals de tekst in de literatuur bekend staat – is beïnvloed door zowel de Moderne Devotie als de Karmeltraditie; spirituele scholen die in onze tijd grote belangstelling genieten. De tekst presenteert zich als een mystagogische dialoog tussen de 'ziel' en haar 'voedster', die haar door de Heilige Schrift heen leidt tot zelfontdekking als bruid van Christus in ontvankelijkheid voor God. Zo wordt de belangstellende lezer bekwaam binnengevoerd in de geheimnisvolle ruimte van zijn eigen godbetrokkenheid.

Er is dringend behoefte aan een bruikbare tekst voor leesgroepen en individueel gebruik. Ook voor de cursus *Karmelitaanse gestalten van geestelijk leven*, die sinds enkele jaren door een speciale werkgroep uit de Familia Carmelitana voor de gehele Nederlandse Karmel jaarlijks georganiseerd wordt, is het werk van deze zestiende-eeuwse Vlaamse medebroeder van belang gebleken. Daarom hebben wij ervoor gekozen in de *Reeks Karmelitaanse Vorming* als nr. 4 een bewerkte uitgave aan te bieden van de laat-Middelnederlandse tekst van *Dialogus II*. De bestaande tekstuittgaven blijken daarvoor minder geschikt: Ton van der Gulik heeft de editie van Joos Destrez (1549) slechts getranslitererd, terwijl Elisabeth Hense zich beperkte tot een fotografische herdruk van dezelfde editie.

Om ook een andere druk bekendheid te geven, hebben wij in deze voor intern gebruik bestemde editie ons gebaseerd op de uitgave van Symon Cock te Antwerpen uit 1551. Wij hebben gepoogd de oorspronkelijke tekst getrouw te handhaven en tegelijk zo dicht mogelijk bij de moderne lezer te brengen. Daartoe hebben wij de druk van 1551 getranscribeerd, van eigentijdse interpunctie voorzien en overzichtelijk heringedeeld. De herkenbare bijbelcitataten hebben wij cursief weergegeven. De verwijzingen naar bijbelplaatsen, die door de Franciscus Amelry meestal te summier en soms foutief zijn aangegeven, hebben wij naar vermogen vervolledigd. Ook hebben wij voor niet-bijbelse bronnen dankbaar gebruik gemaakt van het bronnenonderzoek door Elisabeth Hense.

Deze ingrepen maken het mogelijk de vloeiend lopende en prettig leesbare tekst in zijn oorspronkelijke spelling, vorm en zeggingskracht met vrucht te lezen. Er gaat immers niets boven de brontaal zelf. Wie er onvoldoende mee uit de voeten kan, verwijzen wij naar de bestaande hertaling volgens de druk van Joos Destrez van 1549. Deze is in 1950 door L. Moereels SJ uitgegeven onder de titel *De minnende ziel*. Zij is weliswaar nogal gedateerd en niet overal correct, maar – in afwachting van een eigentijdse hertaling – alleszins bruikbaar. Bovendien kunnen enkele hierna volgende aanwijzingen voor het lezen en verstaan de lezer verder helpen.

Rudolf van Dijk O.Carm.

Nijmegen, juli 2003.

ENKELE AANWIJZINGEN VOOR HET LEZEN EN VERSTAAN

LEESWIJZE

Laat-middelnederlandse teksten kunnen door hun ‘vreemde’ spelling afschrikken. Lees daarom de tekst hardop, zodat niet alleen het oog, maar ook de mond en daarmee het oor geactiveerd worden. Deze leeswijze verhoogt sterk de herkenbaarheid.

UITSPRAAK

ae, als in slaen, relaes	spreek uit als: slaan, relaas
ay, als in payen, pays	spreek uit als: paaien, paais
ey, als in verteyren	spreek uit als: verteren
ey, als in reyse, seyde	spreek uit als: reise, zeide
ij, als in mijn, wij	spreek uit als: mien, wie
oe, als in groete, coemen	spreek uit als: grote, komen
oe, als in doer, voer	spreek uit als: door, voor
oe, als in gheuoelen, genoechlic	spreek uit als: gevoelen. genoeglijk
oe, als in ghenoechte	spreek uit als: geneugte
ou, als in gheuoulen	spreek uit als: gevoelen
oy, als in verstroyen, oyt	spreek uit als: verstrooien, ooit
s, als in versuchten	spreek uit als: verzuchten
sc, als in scepper	spreek uit als: schepper
ue, als in natuer, suecken	spreek uit als: natuur, zuken
ue, als in verbueren, vruecht	spreek uit als: verbeuren, vreugt
ue, als in steruen, selue, lieue	spreek uit als: sterven, zelve, lieve
ue, als in stuenen	spreek uit als: steunen
uy, als in tuyt	spreek uit als: tuut
u, als in geuen, diueersch	spreek uit als: geven, diveers
v, als in v	spreek uit als: u of uw
w, als in wt	spreek uit als: uut
y, als in yst	spreek uit als: is het,
y, als in by, ydel	spreek uit als: bie, iedel
ye, als in dye, dyes, vrye	spreek uit als: die, dies, vrië

BETEKENIS

<...>	= invoegen wat niet in de tekst staat
[...]	= verwijderen wat in de tekst staat
cunnen, connen	kunnen
dat	dat, wat
duruen	1. mogen, 2. durven
en... gheen	geen
en... niet	niet
haer (persoonlijk voornaamwoord)	haar, zich, hen, hun
haer (bezittelijk voornaamwoord)	hun, haar
hem	hem, zich, hen, hun
het en si...	tenzij
moeten	1. mogen, 2. moeten
moghen	1. kunnen, 2. mogen
niet... en	niet
om dat	opdat (finaal), omdat (causaal), zodat (consecutief)
sullen	1. moeten, 2. zullen
worden	worden, zullen

Een Dyalogus oft tsamensprekinge der Sielen ende Scriftuerlijck bewijs, die Siele tot kennisse van haren Bruydegom treckende

Ghemaect by den eerweerdighen heere Broeder Fransoys Amelry, Bacularius inder Godheyt,
Carmelita tot Yperen

Int camerken van deuocien saten die Bruyt van Cantiken ende haer Voestere, Scriftuerlijck bewijs, ende hebben seer vriendelijck vander minnen ghesproken, wiens relaes, also ick van verre hooren mochte, was aldus.

<1. Gesprek>

Die Voestere der minnender Sielen heeft gheseyt.

Segt my doch, alder beminste dochter der Cantiken, ic weet (also Hugo seyt, ende het is also) v herte is also edelijc ghescapen ende van also soeter natueren, *bet en can sonder minne niet zyn*, altoos isser yet het eene oft het ander daer ghi v herte op slaet, v sinnen op vest, *wat ysser dan dat ghi nv vercoren hebt?*¹

Die Siele.

Ach, seyde de minnende Siele, alder liefste Voestere, mijnder secreten secreetste secretarisse, mijnder herten gront moet ic v te kennen gheuen, also ic plach te doene. Tegen niemant en ben ic stoutere dan tegen v, ende het is mijnder sinnen een verlichtinghe dat ic in uwen schoot mijn ghepeynsen boudelijc wtstorten mach. Voerwaer ic en mach niet loochenen, het en is also ghi segt: Sonder liefde en is het herte nemmermeer, ia al wildet selue, het en can niet ledich zyn, het is altoos erghens mede becommert. Ende dit yst dat ic claghe, want het maect mi seer ongerust, ende meer droeuich dan blide. Want dicwils heb ic mi gheuonden bedrogen, vindende ongheduericheyt, veranderlicheyt in tghene dat ic vercoren hadde, verliesende dicwils mijnder herten verkiesinge, doer het verscheyden oft doer het ontsteruen. Dyes vande ic my ghelaten vol drux, vol allenden, doer het ontgaen van tghene daer het herte op rustede. Soe dat ic nv qualijc weet waer ic op stuenen wil, vreesende weder meer suers dan soeticheden.

Die Voestere.

Het is met v gheuaren alsoot plach met hemlieden *die onwijselijc haer sinnen willen vesten aen tghene dat veranderlijc ende ongheduerlijc is*, dies si haer vinden iammerlijc bedrogen, alst verandert het ghene dat veranderlic is, als henlieden ontgaet dat verganckelijc is, alst verkeert dat verkeerlijc is.² Dan soecken si weder als een veriaecht voghelken een ander tacxken om op te rusten, daer si nochtans niet gherustelijc bliuen en mogen sonder veranderinghe, ende dan die veranderinghe besuchten ende beclagen si. Hoe wel mach ic tot v seggen het woort dat Martha hooren moeste:

---

¹ Hugo van Sint-Victor, *Soliloquium de arrha animae*, PL, 176, k. 951.

² Hugo van Sint-Victor, *Soliloquium de arrha animae*, PL, 176, k. 953.

Martha, Martha, hoe sorchfuldich zijt ghy ende beroert v in veel saken, ghi soect ende begheert veel diueersche dinghen, ende als ghi die gheuonden hebt noch en vindy niet dan onruste, dan verstroynghe der sinnen, dan dolinghe der ghepeynsen, dan belemmertheyt des geests, ende int verliesen van dyen (also ghijt eens verliesen moet) wat houdt ghi anders dan versuchten, dan mistroosticheyt, dan verdriet des leuens? Martha, één dincke ysser dat nootsakelijc is. Kiest dat voor het beste deel, het en sal v niet benomen zijn.³ O minnende siele, dat eene suldy verkiesen.

Die Siele.

Lieue Voestere, segt wat is dat eene, dwelc ic soude mogen beminnen ende het welck, also ghi segt, my niet en soude benomen worden? Ach, mochte ic dat vinden, ic ware te vreden, want ic menighe reyse beclaecht hebbe dat ic verloos ende dat mi benomen was, daer ic op v scheen te rusten.

Die Voestere.

Minnende Siele, ic sal v wisen wat dat dit is, dat v niet ontnomen en sal worden, daer ghi op rusten moet. Maer eerst soe moet ghi alle uwe ghepeynsen, alle uwe sinnen die ghi als iachhondekens hebt laten loopen int wilde, breet ende wijdt, soeckende het wildt dijre herten, die moet ghi vergaderen. Tuyt den hoorne dijns vryen wille, roept uwe verstroyde ghepeynsen ende houdt se by v.

Die Siele.

Lieue Voestere, ic sal my daer toe pinigen.

Die Voestere.

Minnende Siele, weet ghi niet dat die ghene die yet bemint dat beneden hem is ende onedelder dan hi, doet hem seluen cleynicheit? *Elc behoorde zijns ghelijcke te beminnen*, ende daer gheen ghelijcheyt en is, daer en mach die liefde niet ghedueren.⁴ *O schoonste der vrouwen* (seyt Salomon), *kent ghi v seluen wel?*⁵ Ghi zijt een geest; een gheest is onsterffelic, oncorrumpeerlijc, *het ghelijcste maecsele des sceppers*.⁶ Als ghi dan yet bemint dat sienlijc is, dat hoorlijck is, dat verganckelijc is, ghi vercleynt v, het en is uwen staet niet, het en dient uwer edelheyt niet. Bewijs van dyen vindt ghi, want niet dat sienlijc oft lichamelijc is, en mach v versaden. So wijt, so groot is die ontfanckelicheyt dijns geests, dat alle dingen die niet veruullen en mogen dan één dinc, dat eene dat nootsakelic is, dat eene dat v niemant benemen en sal, dat eene daer ghi alleenlijc toe ghemaect zijt om dat te bekennen, bekennende te beminnen, beminnende te vercrighen, vercrigende eewelijc te ghebruycken. Dit is dat eene, in welcke eene dat ghi alleenlijc besloten vindt alle het ghene dat ghi yewers soecken moecht. Ende al vondy alle andere, vindt ghi dit eene niet, so en hebdy niet gheuonden dat v versaden oft payen sal. Waer ghi hant aen slaet, anders dan aen dit eene, ghi slaet v hant op eenen blooten stake. Siet ghi niet die int water valt? Slaet hi zijn hant aen het riet, het riet breect, het en houdt hem niet, het en salueert hem niet. Alsoe v, minnende Siele, slaet ghi v herte op yet dat dit eene niet en is, het sal v ontbreken als riet, het en sal v niet bibliuen, maer laten sincken int water des drux ende des verdriets.

Die Siele.

Ach beminde Voester, ghi segt also waer, ic arme onwise hebt also dicwils gheuonden also ghi segt. Mer soude ic met dit eene mi moghen versaden, so had ic gheuonden dat ic langhe

---

³ Lc 10,41-42.

⁴ Sir 13,15-16.

⁵ Hl 1,8.

⁶ Gn 1,26; W 2,23.

ghesocht hebbe.

Die Voestere.

Minnende Siele, na dat ick v kenne, mocht ghi den bruydegom hebben nae dijnre herten verkies, ghi sout eenen begheren die drie condicien had, die machtich ware, wijs ende schoone. Ic weet v een die machtichste, die rijcxste, die wijste, die schoonste die ghi wenscen moecht, wiens rijcke is inder eewicheyt, wiens rijcke is drieuuldich, *bouen, inde middele ende beneden*, wiens rijcdom is aertsch ende hemelsch, lichamelijc ende gheestelijc.⁷ Wilt ghi zijn macht bekennen, slaet v oogen opwaert, vraecht den hemele, dat groot ghestichte, wie hem gemaect heeft; vraecht die sonne, die mane, de sterren, wiese ghescapen heeft. Si sullen seggen: wi en hebben ons seluen niet ghemaect, *maer hi daer ic af spreke, heeft ons gemaect*.⁸ Wie heeft der menschen lichamen ghemaect so constelijc, lidt aen lidt, iuncture aen iuncture, gheuoecht soe onbegripelijc?

O minnende Siele, bemerct dijn eygen maecsele, wie heeft v also chierlijc, also edelijc ghescapen, ghedachtich, verstandelijc ghewillich, doerluystert die hoochste ende edelste natueren der enghelen, die alder ghelijckelicxste ymagie oft beelde des Godhejts, die naerste voerren des makers. Machtich moet hi zijn, die soe hooghe creatueren voortghebrocht heeft. Wilt ghi zijn wijsheyt bekennen? Aensiet dat hi soetelicxkens *alle saken hout in ordinantie*.⁹ Sijn werc is gheduerich. Noch schijnt die sonne alsoe si eerst dede, als si ghemaect was; noch blincken die sterren, noch vloeyt die zee also si oyt ghedaen heeft. Noch verwaermt het vier ende het water vercoelt, den dach volcht die nacht ende die nacht weder den dach. Alle saken heeft hi so wel ghedaen; *alle zijn werc na dat ghemaect was, heeft hi ouersien, ende hi vandt dat alle goet was*.¹⁰ Al dat ongheregelt is doer die quaetheyt, *hi effenet, hi settet in ordene doer zijn grondelose wijsheyt*.¹¹

O minnende Siele, soect ghi schoonheyt? Also schoone is den bruydegom die ic v rade te verkiesen, dat die sonne ende mane verwonderen doer zijn schoonheyt. Die sonne soude verduyteren ende gheen licht gheuen, wilde hi zijn schoonheyt betoogen. Vraechde ghi de sonne, de bloemkens ende alle schoone creatueren hoe dat si aen haer schoonheyt comen? Si souden seggen: O edel dochtere en verwondert niet aen ons, cleyne is thgene dat wi hebben tegen dat hi heeft, van wien wi het selue dat wi hebben, vercregen ende ontfangen hebben; voerwaer, het en is mer een cleen traenken, een druppelken teghen een voluloeyende zee. Meynt ghi, o minnende siele, die ons dit ghegeuen heeft, hi en houdes al duysent werf meer bi hem? Die groote folders van koorne hebben binnen in huys liggende, si stellen wat terwen voren in een schotelken om te toogen dat si terwen ghenoech hebben diese begheert. Alsoe heeft die hoochste heere, dijn bruydegom, o minnende Siele, eenige schoonheyt den creatueren ghegeuen, om v te trecken tot zijnder liefden, dat ghi dencken sout dat hijs veel meer heeft dan hi v noch bethoont heeft. Eens sal hijt v tooghen, wanneer hi v als zijn vriendinne in sinen wijnkelder, ende *in zijn slaepcamer leyden sal*, als hi die bruyloft feeste met v houden sal.¹²

O minnende siele, soect ghi schoonheyt na tghesichte, melodieusheyt int hooren? Soect ghi vriendelicke tale, welrieckende roecken, soeticheyt int smaken? Alle sulcke saken sult ghi in hem vinden: maer also different, also diueersch is die roke, het coluer, de smake ende het gheluyt dat ghi hier vindt, als den maker different is van zijn maecsele. Aenghesien dan dat alle datmen begheren mach, in dit eene besloten is, waer omme soect ghi dan elders yet goets?

O siele, ghi soect dat ghi niet vinden en moecht, ghi soect daert niet en is, ghi soect honich int riet, peerlen in den messinck. Soect dit eene dat God Moyses beloefde, als hi seyde: *Ic sal v tooghen*

---

⁷ Fil 2,10.

⁸ Ps 99,2.

⁹ Ps 119,90-91.

¹⁰ Gn 1,31.

¹¹ W 11,20.

¹² Hl 1,4.

*al dat goed is.*¹³

Die Siele.

O minnende Voester, ic vinde dat ic verdoelt hebbe gheweest, *buyten my soeckende dat ic in my gheuonden soude hebben, hadde ict daer ghesocht.*¹⁴ Ghi seght so vele lofs vanden bruydegom, om dat hi die alder machtichste, die alderwijste, die alder schoonste is; ghi ontfunct ende ontsteect mijn teeder herte. Och, oft ic waerdich ware sulcken eenen voor mij lief te hebben, hem te beminnen ende bemint te sine, sprake, teeken, grote gifte ende ghebruyc van hem te hebben.

Die Voestere.

O minnende Siele, ghi begheert seer vele, het mochte noch wel comen dat ghi begheert, maer so haestelijc niet. Een cleyn voghelken moet eerst een cleyn nestken maken ende niet eer willen vliegen voor dat vlogghe en is ende eer het pluymkens ghenoech vergadert. Hester, Assuerus bruyt, en mochte also subitclijc bi hem niet comen, si moeste eerst van lange te voren daar toe bereyt zijn, *dickwils haer wasschen, haer saluen, rieckende specien ende aromatisatien ghebruycken.*¹⁵

Die Siele

Wtuercoren Voestere, dat ic dus vele ende dus stoutelijc eyssche, liefde is diet doet, liefde en schaemt haer niet, liefde en kent gheen hoocheyt des liefs. *Alsoe Absalon ghesteken was in zyn herte met drie lancien* also ben ic ghewont int herte met drie schichten, te weten mijns bruydegoms mogentheyte, zyn wijsheyt ende zyn schoonheyt.¹⁶ Soude ic eenen die so machtich, so wijs ende so schoone is, niet beminnen, ende daer ick so langhe dese saken yewers ghesocht hebbe ende nergens in gheuonden en heb dan in mij bruydegom. O mijn siele, verhuecht v dat ghi gheuonden hebt in één dinck al dat ghi oyt ghesocht hebt.

<2. Toelichting>

Aldus wert die minnende siele doer het ghesinnich ouerpeynsen des moghentheys des wijsheits ende des schoonheys haers bruydegoms ghewont in liefden, ende hoe si meer daer om denckt, hoe si meer gewont wort ende meer begheert haer seluen te wondene int ghepeyns van haren lieue. Want dese wonde en is niet grieflijc maar lieflijck; het is een soete wonde. *Gheen verdriet* (seyt die wise man) *en heeft die conuersacie der liefden, ende haer binonen en heeft gheen bitterheyt.*¹⁷

Het eerste effect oft werck der liefden is, dat si die minnende siele wondt, also dat si wel segghen mach: Ghewont doer die liefde so ben ic. Ghewont is die siele die open is voor God; die wonde opent het herte. Mijn suster, mijn vriendinne, segt den bruydegom: Opent v herte voor my, en hebt gheen ghesloten herte tegen mi, en laet my niet buyten der doren staen, maer hoe lyselijc dat ic cloppe, ontsluit v herte. Een herte ghewont, dat is een open herte. Een ghewont herte is het welcke hem gheuoelt, becoort ende gheheelijc beroert tot liefden. Een die een quetsure oft wonde onder zyn cleederen draecht, hi en can nergens rusten ende ghemackelic sitten. Hi sidt ende versidt, maer waer hi sidt, hi en sidt niet wel tsinen luste; also is die doerwonde siele in liefden. Waer si is, wat si siet oft hoort, het en behaecht haer niet, yst datmen daer van haren lieue niet en spreect. Is si daermen van wereltlicke saken spreect, het en behaecht haer niet. Altoos denct si dat Daudid seyde: *Die quade vertellen mi clappinge, bueselinghe, maer het en is*

---

¹³ Ex 33,19.

¹⁴ Augustinus, *Confessionum libri tredecim*, CI 0251, lib. 10, cap. 27.

¹⁵ Est 2,12 vlgg.

¹⁶ 2 S 18,14.

¹⁷ W 8,16.

*niet also het woort van v vermaent.*¹⁸

Een die ghewont is, en denct nergens omme dan om zijn wonde, want men ghemeynlijk seyt – ende het is also: Waer zeer, daer handt; waer lief, daer ooghe. Also denct die ghewonde siele altijd om haer wonde ende om hem van wien si ghewont is. Coemter yemant tot hem spreken die ghewont is, die ghewonde sal eenpaerlijk van zijnre wonde spreken, ende daer af sal hi ooc moeten spreken, die met hem spreect. Wie met alsulcke minnende siele ghewont in liefden spreect, wil hi spreken dat haer behagen sal, hi moet van haren lieue spreken. Ende als si yemant vint die ooc ghelijc si ghewont is, och, hoe minnelijc spreken si twee amoreuse van haren lieue; men hoorter niet dan van soeter minnen. Ghelijc twee meyskens, twee ghespelinnen, als si versaemt zijn, waer af spreken si dan van hare verkiesinghe, van hare minnaren? Also ooc, ende duysentwerf blideliker, couten die gheestelike ghewonde sielen van het verkies ende het greyn haerder herten; dit is haer spise ende voetsel daer af te spreken oft te hooren.

Waer si weet dat men van haren lieue spreken sal, daer moetse zijn, het en mach haer niet verdrieten. Vele hoort se om wat gheesteliker amoreusheden te hooren van haren lieue. Te dencken om haren lieue is haer een iubilatie, een wtspringinghe int herte. Spreect men van hem, het is haer een honich inden mont; het hooren van hem is haer een melodie in die ooren. Ende hoe dat si meer van hem hoort ende spreect, hoe dat si haer seluen meer wont. Ende si soect haer te wonden, want die wonden en zijn haer niet so pijnlijc als si soete zijn. Die wonde haerder herten en laet haer hier nergens rusten in tghene dat ydel, weerlijc ende sinnelic is. Maer also si van haer seluen seyt, si soect bi nachte in haer beddeken dyen haer siele bemint. Si soect hem ende si en vint hem noch niet. Si vraecht elkerlijc wien si siet: *hebt ghi niet ghesien die mijn siele bemint? Si vraecht die wachters vander stede oft si haer liefste nergens ghesien en hebben.*¹⁹ Die wachters wouden haer nemen haer cleet ende haren keerle.

Int beddeken – int solaes des werelts, des vleeschs, int ghebruycken al haers wils – en vindt si die beminste haerder sielen niet. In die nacht, in die onbekentheynt haers liefs, en wort hi niet gheuonden. Salse hem vinden, si moet hem eerst begheeren; *salse hem begheren, si moet hem eerst ghenoech kennen wie hi is*, wat hi is ende hoedanich dat hi is.²⁰

*Hebt ghi hem niet ghesien, seytse, dien mijn siele lief heeft?*²¹ Sy en seyt niet wien, si en seyt sinen name niet: om dat si om hem so dicwils peynst, om dat hi haer soe diepe int herte is, si meynt dat hi wel van elcken bekent is, dat elck hem lief heeft ghelijc si doet. Comende tot die wachters daer heeft se ghewont gheweest. Die wachters zijn die heylighe propheten, Apostolen ende Euangelisten, die de kercke bewaren. Dese hebben haer so veel bescheyts van haren lieue gheseyt, haer so grotelijc haer lief aenghepresen (dat si) wasse eerst ghewont, is ghescheyden veel meer gewont van daer, ende hebben gheseyt: Amoreuse dochter, wilt ghi uwen bruydegom behagen, *het cleet van weerliker ydelheyt moet ghi afdoen, ende sult weten dat die chieragie der vriendinnen van uwen lieue is binnen ghelegen.*²² Het cleet van weerlijcken conuersation, het cleet van sinnelicker affectien, het cleet van menschelicken behagen moet afghedaen zijn. Want al saecht ghi hem, o minnende siele, ende waert ghi dus swaerlijc ghecleet, *ghi en sout niet connen na hem loopen: hi gaet so snellijc*, ghi en sout hem aldus belemmert, aldus gheladen niet connen volgen. Doet af dit cleet ende houdt alleene het cleet der onnooselheyt, der simpelheyt.²³

Aldus is die minnende siele seer ghewont van daer ghegaen doer die soeticheyt die haer die wachters van hem gheseyt hadden, ende si heeft het cleet der sinnelicker affectien daer afghedaen, om te lichter te loopen int soecken haers liefs. Wien dat si sach, si heeft na hem ghevraecht, na haer lief. Want int ghesichte van allen creatueren heeft si om haer lief ghepeynst,

¹⁸ Ps 118,85.

¹⁹ HI 3,1-3.

²⁰ Augustinus, *De trinitate*, Cl. 0329, SL 50, lib. 10, cap. 1.

²¹ HI 3,3.

²² Ps 44,10.

²³ Vgl. HI 1,4.

die de creatueren gemaect heeft, ende aldus heeft si gecontempleert wanneer dat si wat schoons sach oft wat soets hoorde: Och hoe schone, hoe soet is mijn lief mijn bruydegom, van wien alle dese schoonheyt ende plasancie ghecomen is. Och hoe soude ic verhueghen, mochte ic hem selue sien, hem selue spreken, *hem ombelsen, hem houden ende niet van mi laten gaen?*²⁴ Wanneer sal dyen tijt comen, wanneer sal ick dies weerdich zijn? Mijn siele die loochent ende verspouwet alle troost ende ghenochte, tot dat die vre comen sal.

Aldus wort die minnende siele ghewont doer alle creatueren, want alle gratie ende behaechlichkeiten der creatueren bethoonen die oueruloeyende gratien ende behaechlijcheden die in haren brudegom zijn. Die beminde siele aldus ghewont zijnde, si en wilde op haer wonde gheen plaester legghen van weerlicker ghenoechten, si en soect gheen salue van menschelijker affectien, want si weet wel dat alsulcke saken haerder herten wonde niet ghenesen en mogen. Na niemant en vraecht se dan na haer lief alleenlijc, niet omdat hi haer wonde ghenese, want dat en begheertse niet. Si waer lieuer meer ghewont, ende daer om vraechtse na haer lief om noch meer ghewont te zijn, want si weet wel dat gebruyc van lieue wont ende quetst het herte meer in liefden. Aldus en doetse anders niet dan versuchten, haken ende wensschen haer Voestere, die wat van haer ghegaen was, omdat die minnende siele soude alleene contempleren in die liefde haers bruydegoms.

Dese beminste Voestere der minnender sielen is weder tot haer ghecomen ende heeft gheseyt.

<3. Gesprek>

Die Voestere

O amoreuse dochter, hoe gheuoelt ghi v seluen, hoe is het herte te passe?

Die Siele

Alder soetste Voestere, waer hebt ghi so langhe gheweest ende hebt my ghelaten sonder yemant te hebben, teghen wien dat ick die ghepeynsen mijnder herten openen soude? My lust met v te spreken.

Die Voestere

Dochter, lieue kint, ic liet v alleene, om dat ghi te wijle met uwen bruydegom int secreete spreken sout. Maer nv segt op ende verlicht v herte boudelijck.

Die Siele

Beminde Voestere, ic gheuoele mi seer ghewont doer die drie schichten, doer die mogentheyt, die wijsheyt ende die schoonheyt mijns bruydegoms, dat ic doer dese saken seer nae hem verlanghende beghere. Maer eylacen, aen dander side bedroeuwen mi ende veruaren mi dese drie saken: ick peynse – aengesien dat hi soe machtich, so wijs ende so schoone is, ende ic int contrarie van dien so cranc, so onwijs ende so mismaect ben – ic vrees dat ic minnen sal mijn onghelijck ende dat ic dies sonder troost bliuen sal.

Dit is al mijn duchten, want mijn crancheyt is so groot, dat ic so qualicken ende met so groter pinen my tot deuchden can voegen. Heffe ick het herte een luttelken opwaert, terstont vallet weder om neder. *Seuen reysen*, seyde een heylighe prophete, *valle ic sdaechs.*²⁵ Ick mach dat met recht wel seggen: mijn schipken gaet meer doer den stroom des vleeschs ende doer den windt des werelts achterwaert dan het voort gaet, ende tegen een goet ghepeyns heb ick er thiene

---

²⁴ HI 3,4.

²⁵ Spr 24,16.

onbehoorlike. Aldus duchte ic dat zijn grote mogentheit mijn brooscheyt versmaden sal. Ten anderen, mijn onwijsheyt is soe groot, dat ic dicwils niet vercoren en hebbe ende die volmaecste salicheyt verloren hebbe, dicwils meer die aerde dan den hemel gesocht, meer het vleesch dan den gheest, meer mijnder sinnen behaghen dan der sielen profijt, meer menschen dan mijn bruydegom gesocht hebbe.

Ooc als ic dencke dat hi die alder schoonste is ende ic so seere mismaect. Want na dat ick ghewasschen heb gheweest int badt des doopsels, ach hoe dicwils, hoe vuylicken ende hoe leelicken heb ic mi mismaect, hoe veel zants heb ick aen mijn voeten vergadert, hoe vol stofs is dicwils mijn aensicht gheworden, dat ic niet en sach dan aerde ende stof.²⁶ Ymmer soe dicwils heb ic inde mose gheuallen ende mi so soberlijc ghewasschen, dat ic duchte datter noch vele in mi te reynigen is. Ic weet wel dat ick eens seer schoone, seer reyn ende seer net was. Maer ic vreesse het woort dat eens een wijse prophete van mi seyde, dat ic in groter glorien ende eeren gemaect was. Mer omdat ic mi seluen niet en kende, *ben ic gheleken tegen den dieren, ende hemlieden gelijc gheworden.*²⁷

Dits alle mijn vreesse dat ic ongheacht ende verworpen zijn sal, doer mijn crancheyt, onwijsheyt ende mismaectheyt.

Die Voestere.

O minnende Siele, en wanhoept niet! Uwe brydegom en versteect niemant die hem begeert. Meynt ghi dat hi sulcx is als die rijcke, die machtige, die wise ende die frissche des werelts, die dandere arme, crancke, onwise, mismaecte verachten ende verworpen? Neen hi. Want hoe dat hy machtigher ende wijser is, hoe dat ghi meer behoorde te hopen, dat hi v vroem, wijs ende schoon maken sal.

Die Siele.

Het ware een groote vernederinghe voor hem, beminde Voestere, dat hi om my eens dencken wilde.

Die Voestere.

O minnende Siele, meynt ghi dat hi om v niet en denct? Hi heeft voerwaer om v gedocht, eer ghi waert dat ghi zijt, want al tghene dat ghi siet, heeft hi om v ghemaect.

Die Siele.

Om mi ghemaect? Ach aylacen, *wie ben ick dat hi sulcke dingen om mi maken soude?*²⁸ Wat mach ic hem doen? Oft wat can ick hem weder om ghegheuen? Wat verwacht hi van mi? Heeft hi mijns ghebreck?

Die Voestere.

Neen hi. O Siele, *ghi en moecht hem gheen bate noch profijt doen, hi en behoeft dijns noch dijns goets niet.*²⁹ Nochtans so grondeloos is zijn soeticheyt, dat hi al dat ghi siet, voer v gemaect heeft. Die aerde om die vruchten ende spise te gheuen, het water om v te lauen, te reynighen ende te vercoelen, die lucht om v te leuen, het vier om v te verwaermen, *die sonne om v bi daghe te verlichten, die mane en sterren om snachts v te lichten*, die dierkens tuwen dienste, tuwen voetsele ende tuwen behagen, die bloemkens tot uwer verblidinghe, die cruydekens tot uwer ghesonthenen.³⁰ Ghi, o Siele, ghi zijt

---

²⁶ Vgl. 2 Pt 2,20 vlgg.

²⁷ Ps 48,13.

²⁸ Ps 8,5 en 144,3.

²⁹ Ps 15,2.

³⁰ Ps 136,8-9.

die cause ende het waeromme van alle zijn handt wercken; peynst danne oft hi v versmaet oft cleyne acht.

Die Siele.

O beminde Voestere, ghi maect mi bescaemt ende al mijn bloet doet ghi beroeren, dat ghi segt dat so hoogen heere al dit om minen wil ghemaect heeft; hoe sal ict op hem verghelden? Wat sal ic hem gheuen? Wat begeert hi van my?

Die Voestere.

Ic sal v segghen wat hi van v hier voer begheert. Cleyne yst dat hi begheert (ende gheen dinc en ysser so wel in v macht) als dat ghi hem die v so seer bemint, weder beminnen sult; dat is zijn begheerte. Anders en eyscht hi niet van v; dijns goets en heeft hi gheen ghebrec. Hy en begheert niet dan v herte, v liefde ende v minne, ende dat ghi bekent sinen wille, dat hi v daertoe ghescapen heeft, *dat ghi v vat sult besitten in heylicheyte ende suuerheyte*.³¹

Die Siele.

O wtuercoren Voestere, wat yst van mijnder minnen? Dat dien hoogen heere begheert mijn liefde? Wat mach hem mijn liefde gheuen oft nemen? Voe<r>waer, dat soude ick hem so gaerne doen, dat ic gheen dinc lieuer en dede, och oft ict wel doen conde. Mer ic mach wel claghen dat den heylighen man sinte Anthonis claeche: *Heere, ic soude geerne salich zijn, mer mijn ghepeynsen die en ghedoogent mi niet*.³²

Die Voestere.

Sijt te vreden, o siele, niemant en wort terstont volmaect; het sal, hope ick, van uwent weghe al schoonkens comen.

Die Siele.

Noch ouerpeynse ic ende moet verhalen, o Voestere, dat ghi segt, dat mijn bruydegom alle dese dinghen om my ghemaect heeft. Ic mach wel segghen met een van zijn vrienden: *Wat sal ic hem weder gheuen voor al het ghene dat hi mi ghegheuen heeft?*³³ Wee mi onsalighe, ende ic ondancbarich valle, maer aylacen, al wil ict schamelijck loonen, waer mede sal ict moghen doen, ic arme naecte?

Die Voestere.

O siele, en claecht niet, ghi zijt machtich ghenoech hem te gheuen dat hi begheert. Hebby noyt ghehoort van een arm vrouken een weduwe? *Die ter offerhande gaf twee cleyne pennincxken?* Ende uwe bruydegom gaf het vonnisse, *dat si meer gaf dan al dandere*.³⁴ So scamel en zijt ghi niet, ghi en hebt dese .ij. pennincxken ooc wel, te weten: v verstant ende uwe wille. Met den verstande peynst om hem, met den wille begheert hem. Ontrect alle creatueren v ghepeynsen ende begheerten ende gheeftse hem dye dijnre herten tresoor is; nyet danckelicker en moecht ghi hem doen. Heeft uwe beminde alle dingen ghewrocht om uwen wille, schicket alle uwe ghepeynsen, woorden ende wercken tot hem; doeget alle dat ghi doet doer hem tot zijnder belieften.

O siele, v lief heeft v ghemaect als een coninghinne ende een vrouwe van alle creatueren. Alle creatueren dienen v als haerlieder vrouwe; gheen ander cause en ysser dat v lief zo vele, so diueersche, so grote, soe clare ende so schoone creatueren ghemaect heeft, dan dat hi v, doert aenschouwen van dien, soude trecken tot zijnre liefden. Hoorde ghi den voys der creatueren, si

---

³¹ 1 Tes 4,4.

³² Pelagius diaconus (?), *Verba seniorum*, PL 73, k. 893.

³³ Ps 116,12.

³⁴ Lc 21,1-3.

roepen elc na haerder tale tot v ende seggen: O edel Siele, aensiet ons, verwondert in ons, gebruyct onsen dienst ende bekent die grote ionste ende die soete liefde dijns bruydegoms tot v, die ons al tsamen ghemaect heeft, om dat wi v dienen souden, also wi gaerne doen doer zijn beuel. Bekent v lief doer ons, danct v lief doer ons, ontfangt dienst van ons, gheeft dienst uwen lieue, bemint ons niet doer ons, maer doer v lief.

Die Siele.

O wtuercoren Voestere, Uwe soete woorden verbliden my, dat ic segghe met den prophete: *Mijn herte wort verwaermt in hem seluen ende doert ouerpeynsen so blaectet als een vier.*³⁵ Int ouerpeynsen des goetheys van minen lieue die mi so veel ghedaen heeft, o mijn lief, mijn bruydegom, het verkies mijnder begheerten, het tresoor mijnder herten, hoe lief behoorde ick v te hebben, v die mi alsulcke liefde ghethoont hebt. Hoe gaerne soude ic wt liefden dijn voetstappen cussen, maer noch veel lieuer v voeten, noch lieuer v handen ende alderliefste dinen ghehoniciden mont. Maer wie ben ic, arme deerne, dat ic so stoutelijc, onscamelijc begheere te cussen den mont van hem voer wien die enghelen beuen. O mijn bruydegom, en nemet niet qualijc, want den brant ende die gloet der liefden, die qualijc te decken is (die maect mi aldus stout ende onschamele, dat ghi mi so vele ghedaen hebt sonder mijn verdienste ende bouen mijn weerde). Dese doet het herte blaken, dat ic segghe het woort dat een van v heylighen so dicwils seyde: *O heere wie zijt ghi? Ende wie ben ic?*³⁶

Wie zijt ghi? Ghi zijt wiens hoocheyt is ongrondelijc ende onbegripelijc. Ghi zijt een rechter wien dat al eert, dient ende aenbidt, voer wien dat al buycht, stuypt ende neder valt, aen wien dat al staet, hangt ende cleeft, bi wien dat elck het leuen, maecsele ende onderhoutele heeft, tot wien dat elck cruypt, gaet ende loopt, na wien dat elc verlangt, haect ende versucht.

Wie ben ic, dat ghi mi aldus uwe liefde bethoont? Wie ben ic, dat ghi begheert dat ic v minnen sal? Wie ben ic, dat v belijft mijn bruydegom te heeten ende te sine? Dat ghi mi verheft om uwe bruyt te heeten ende te sine?

Alderedelste edelheyt, alder rijcxste rijcdom, alder schoonste schoonheyt, *mijn herte blaect na v ende begheert meer te blaken.*³⁷ Verwarmet doch meer ende meer ende ontsteket, o bruydegom, *die inde werelt gecomen zijt om het vier inde aerde te steken.*³⁸ Hoe soet is mi dit barnen om mijn alderliefste! Waer ic weerdich met v te spreken, also die sommighe van v dienaers waren, die van v spraken reysende na Emaus, wien ghi v seluen openbaerde ende waert hem een alder ghenoechlicxste couter, alsoe dat ghi *haer herten blaken dedet in uwer liefden.*³⁹ Waer ick dies ooc weerdich met v tale te hebben, hoe soudy mijn herte ontfuncken, daer ic den brant dijnre liefden in mi nv seer gheuoule doert ouerpeynsen dijns soeticheyts ende dijns vriendelicheyts die ghi mi ghetooent hebt. Indien dat ghi voor mi, arme onweerdige, gemaect heb<b>e al dat ghi gemaect hebt, dies ic v dancke, loue ende gebenedie wten binnenste mijns herten.

<4. Toelichting>

Aldus dan die minnende Siele ghestadelijc ouerpeynsende die onsprekelijke goetheyt die haer bethoont wort, blakende in liefden, want si is als tvier, het welc blaect ende hem altoos roert ende niet stille en staet, het si een vlamme vander kersse oft een vlamme vanden viere, alsoe sulck blakende herte roert hem altijts tot duechden. Want also e<e>n wise man seyde: *Die liefde en*

---

³⁵ Ps 39,4.

³⁶ Franciscus van Assisi, *Actus Francisci et sociorum eius*, IX, par. 55.

³⁷ Hugo van Sint-Victor, *Soliloquium de arrha animae*, PL 176, k. 956.

³⁸ Lc 12,49.

³⁹ Lc 24,32.

*can niet ledich zijn, ende ysse ledich, het en is gheen liefde.*⁴⁰ Alsulcken herte oft contempleert met Magdalena, oft succureert haer eenen mensche.⁴¹

Ten .ij.: also tvier op climt ende rijst, also rijst alsulcken blakende herte ende climt doer den hemel tot zijn lief soe menichwerf daechs, met menich wenschen ende menich diepe versuchten comende wt gronde der sielen, seggende: Ach waer ic daer! Wanneer sal dien tijt comen? Hoe langhe sal ic v alderbemintste noch deruen?

Ten derden: also tvier in drinct vochticheyt ende die wtsuycht, also ooc het vier der liefden in alsulcken blakende siele drinct in ende verteyrt alle corruptie, onbehoorlicke lusten ende vleeschelike ghenegenheden, ende reynicht die siele daer af, gelijc die hitte der sonnen die de mose droocht ende die wegghen reyn maect.

Ten vierden: also tvier het tin, siluer ende alle metale purgeert, suyuert ende scheyt dat scuym ende onreyn da[n]<t> in tsiluer is vanden siluer, ende scheyt het gout van tghene dat gheen gout en is, alsoe scheyt die blakende siele haer seluen van alle menschen die van haren lieue gheen kennisse ende gheen smake en hebben, ende cleeft henlieden aen die haer lief als si met haer beminnen, scheydende van alle die de minne haers liefs niet en voorderen, maer henlieden meer beletten, bi bliuende die met haer blaken, haer lief helpen soecken ende ooc vinden.

Ten vijftsten: ghelijc tvier alle dinc verwarmt dat bi hem is, also die blakende siele begeert alle menschen te verwarmen, hemlieden te ontsteken, haer lief wil si doen beminnen wien si bemint. Ende also tvier quaet is te decken, also en can si haer liefde niet bedecken. Van deser blakender sielen heeft een gheseyt: Och, oft ic mochte, o mijn beminste, alle coude verurosen menschen verwecken tot uwer liefden, hemlieden ende mi doen blaken inden gloeyenden brant dijnre Godlijcker liefden!⁴² Hoe menige keersse mach een keersse ontsteken, hoe menighe siele onsteect sommighe blakende siele! Een heefter geweest, die naeste knape des bruydegoms, die *vijf duysent menschen* onstack op eenen tijt.⁴³ Denct hoe hi blaecte, hoe groot het vier in hem was diet so veel verwaermd, ia dede barnen. Van des bruydegoms tale staet ghescreuen dat si *blakende is buyter maten, ende dat daer omme zijn dienaer bemintse seere.*⁴⁴ Dat weten si die den bruydegom weerdich zijn te spreken, also een van hem seyt, die hem veertich dagen sprac op den berch: *Een vier ende den heere.*⁴⁵

Ten sesten seyter een wise man: *Het vier en segt nemmermeer dattet houts genoech heeft.*⁴⁶ Also een blakende siele die begheert altoos meer ende meer te blaken, ende also ghenoechlijc is haer dit blaken dat si dies niet versaden can. Het was een siele die alle dage tot haer seluen plach te segghen: Nv wil ic beghinnen minen bruydegom te dienen – daer si nochtans soe langhe ende so vierichlijc gheblaect hadde.⁴⁷ Maer dit blaken was hem also soete, dat hi begheerde altoos dat vier in hem te doen wassen.

Ten seuensten: het vier verkeert alle saken in vier. Werpt hout int vier, het hout wort vier. Werpt laken, lijwaet int vier, het vier verkeeret al in vier. Also een minnende Siele verkeert alle saken tot vermeerderinghe haerder liefden. Gheeft God alsulcken siele ghiften, si keert die miltheyt Gods in vermeerderinghe haers viers ende haerder liefden. Gheeft God haer liden ende tribulatie, niet te min en danct si hem, noch niet te min en loeft si hem, noch en bemint si hem. Ymmer die tribulatie maect haer herte warmer in liefden, want si danct haren bruydegom, dat hem belieft haer smetten hier af te wasschen ende niet namaels. Spaert hi den sondaren, soe

---

⁴⁰ Gregorius de Grote, *XL homiliarum in euangelia libri duo*, Cl. 1711, II, hom. 30, cap. 2.

⁴¹ Zie Lc 10,38-42.

⁴² Niet geïdentificeerde bron.

⁴³ Hnd 4,4.

⁴⁴ Ps 118,140.

⁴⁵ Dt 4,24.

⁴⁶ Spr 30,16.

⁴⁷ Misschien is hier Franciscus van Assisi bedoeld. Zie Bonaventura, *Legenda maior S. Francisci*, cap. 14, par. 1.

vermeerdert zijn ontfermhertichede in haer het vier der liefden. Puniert hi den sondaren, si bemint hem doer zijn rechtuaerdicheyt. Wt alle die wercken Gods vindt si vermeerderinghe zijns lofs ende wassinghe haerder minnen. Also een byeken wt alle bloemkens suycht honich, also verkeert si alle het werc haers liefs in wasdom haerder liefden, hem als God louende, om alle saken hem meer ende meer beminnende. Van haer is gheseyt van eenen wise, *dat alle dingen die gheschien haer ter salicheyt, in alle saken krijtse voortganck der liefden.*⁴⁸

Als die minnende siele bi haer seluen dicwils ouerpeynst die liefde ende miltheyt haers bruydegoms, dat hi alle saken gemaect heeft tot haren orbore ende plasancie, wort si dagelicx meer blakende in liefden. Ende tot haer is weder haer Voester ghecomen, die haer gheuonden heeft verwaermt ende ontsteken, dyes si blijde was, ende heeft gheseyt.

<5. Gesprek>

Die Voestere.

O minnende Siele, mi dunct dat v die sparken des viers dat v bruydegom ontsteect, gheraect ende ghebruyct hebben.

Die Siele.

O beminde Voestere, het herte gheuoelt alsulcke waermtede doer die woorden van v ghisteren ghesproken, dat mi seere lust met v weder te spreken.

Die Voestere.

O dochter, daer omme come ic tot v, oft ic v noch bet verwarmen mochte. Ic heb v gheseyt dat v lief zijn moghentheyte, zijn wijsheyte ende zijn schoonheyte gethoont heeft in het maken der creatueren, daer hi nochtans veel schoonder is dan si zijn oft zijn mogen. Ten anderen heb ic v geseyt dat v lief alle dese dingen gemaect heeft om uwen wille. Nv sal ic v noch meer seggen. Niet alleene en heeft hi v ghegeuen dese creatueren. Maer dat alder wonderlicste is: hem seluen heeft hi v ghegeuen. Om dat ghi ghelooouen sout dat hi v lief ende seer lief heeft, het alder volmaecste teeken der liefden heeft hi v ghehoont, v met hem seluen versamende, dine natuere ende die sine (als wijf ende man) tsamen ghebonden, v slijck met zijn hoocheyte vereenicht, alsoe dat hi heeft als ghi ende als uwe natuere gheweest ende noch is also. Ende also dat ghi (dat uwe nature is) hi het opperste is het nederste gheworden, die rijcxste is doer v die armste gheworden, die ontsterffelicke sterffelijc ende die hemelsce vleeschich, die gheertste is die verworpenste gheworden, also dat hi *niet als een mensche, maer als een arm wormken heeft gheweest, daermen optreedt sonder achten.*⁴⁹ Ons broosch gheschuert rocxken heeft hy aenghedaen, gheuonden is hi int abijt van een slaue, met ons heeft hi gheconuerseert, als een van ons, ia als die dienaer van ons: hi heeft ghelooouen, ghearbeyt in vermoeytheden des vleesch int sweet zijn aensichts, om v, o Siele, te soecken, als ghi van hem waert wech ghelooouen, dolende ende verloren loopende, niet wetende waer daer ghi ten weghe nemmermeer gheraect en hadt bi v seluen, hadde v lief v niet met menighen moede leden ghesocht ende gheuonden. Ten lesten omdat hi v tot zijnder liefden volmatelijc trecken soude, het liefste dat hi hadde – zijn bloet, zijn lichame, zijn leuen ende zijn siele – heeft hi voor v ghegeuen. Mach hi niet wel seggen tghene dat hi seyde: *O Siele, wat mochtic v meer doen dan ic v ghedaen hebbe?*⁵⁰ O beminde dochter, vragen v die dochterkens van Hierusalem, also si eens ghevraecht hebben als si tot v seyden: *O schoonste der vrouwen, hoedanich is v lief uwen*

---

⁴⁸ Rom 8,28.

⁴⁹ Ps 22,7.

⁵⁰ Js 5,4.

*beminden?*⁵¹ Segt henlieden: *Mijn lief is wit ende blosende root, vercoren onder duysent.*⁵²

Voerwaer v lief is wit ende root: wit doer het suyuer maechdelijc lichame dat hi aen nam, wit doer die alder suyuerste suyuerheyt daer hi in leefde, wit doer zijn onnoselheyt; root doer het vier der liefden dwelc in hem alder vierichste blaecte, root want het roccken zijn lichaems was al root gheuerwet in zijn bloet. Eens was hem ghevraecht *waerom dat zijn roccken soe root was. Ic hebbe*, seyde hi, *in die persse gelegen als een druyue.*⁵³ O amoreuse Siele, segt vry dat uwe bruydegom root is doer v gheworden, ende vercoren onder duysent. Waer soude men onder duysent minnaers een vinden die hem also soude laten verwen root in zijn bloet doer zijn vriendinne?

Maer dat ghi ooc sout meynen, o Siele, dat in v was eenige verdienste van deser saken die uwe bruydegom ghedaen heeft, och, het en is al so niet. Uwe duechden, die gheene in v en waren, en hebben in die aerde v lief niet ghetrocken, maer uwe sonden ende zijn liefde die trocken hem. Denct hoe groot dat uwe sonden waren, die anders niet en mochten versoent zijn dan also. Denct hoe groot was die liefde dijns bruydegoms, die anders niet en mochte volmaectelijc bethoont zijn dan met alsulck een teeken dat noyt alsulcx ghehoort en was, noch nemmer meer en sal. Hadde hi v niet lief ghehad, ia lief bouen zijn eygen leuen, zijn leuen en soude hi voor v niet ghestelt hebben.

O siele, sult ghi noch twifelen in zijn liefde, sult ghi noch seggen: hi is al te hooghe, hi en sal mijns niet achten? Aensiet ende bekent oft hi v gheacht heeft ende hoe seer dat ghi van hem bemint hebt gheweest ende noch zijt ende eewelijc sult zijn, yst dat ghi selue wilt.

Die Siele.

Soe mach ic wel, o beminde Voestere, mijn bruydegom dan heeten, gelijc alsser een heeft gheuaemt gheweest: *Die bruydegom des bloets.*⁵⁴ Want om dat hi mijn bruydegom zijn soude, hi heuet hem laten zijn bloet kosten ende zijn leuen. Wie macher dan bescaemder zijn dan ic, ic flauwe ende lauwe ledighe, die noch niet gheleden oft ghedaen en hebbe voer hem, die so vele voor mi ghedoocht heeft? Wat sal ick hem doen, dan hem ooc mijn bloet, mijn lichame, mijn leuen ende mijn siele schincken tot zijnder liefden? Mer aylacen, wat gheue ic hem als ic hem dit gheue? Anders niet dan ic van hem ontfangen hebbe, wien doe ick profijt dan mi seluen?

O liefste bruydegom, drye saken maken my sieck int ouerpeynsen, siec in liefden, sieck van drucke, dat ghi dat alder pijnlicxte ende bitterste liden ghedoocht hebt, ende ic onweerdighe hebbe altijts ghesocht mijn solaes ende weelde. Ghi zijt den bruydegom des bloets, totten bloede hebby voor mi gheuochten. Ende ic ben die solaselicke ende ghemackelicste bruyt, anders niet dan ghemack ende solaes begherende. Daer om ben ick nv siec dat ic v noch so qualijc gheuolcht hebbe, siec dat ic v noch so flauwelic bemint hebbe.

O dochters van Ierusalem, ick besweere vlieden: *Vindy yewers minen beminden, segget hem doch, gheuet hem te kennen dat ic siec ben van liefden.*⁵⁵ Verwonnen ben ic gheheelijck, ick gheue mi op, also veel causen vinde ic om hem te beminnen dat ic verslegen ben; ende al dat mine is, gheue ick hem ouer.

<6. Toelichting>

Aldus wort die minnende siele doer het verwonderen der teekenen van liefden di hi haer betoont heeft, siec, vallende in crancheden haers selfs, doer groot verabuseren int ouerpeynsen

---

⁵¹ Vgl. HI 5,9.

⁵² HI 5,10.

⁵³ Js 63,2-3.

⁵⁴ Ex 4,25.

⁵⁵ HI 5,8.

der ontsprekelicker liefden haers bruydegoms die hi haer bewesen heeft. Ghelijc een siec mensche die gaet ligghen op zijn beddeken, also die siele siec van liefden begeert te rusten int camerken van eenicheyt ende op het beddeken van contemplatien, ende daer eenen rusteliken slaep te nemen, eerst sluytende die veynsters ende doren van haer vijf sinnen ende alle saken buyten sluytende sonder het ghepeyns van haren bruydegom. Als die siecke siele alsoe leyt en<de> rust, so besweert haer bruydegom, so<r>ghe ouer haer hebbende, die dochters van Ierusalem, *dat si die siecke siele niet en ontwecken voor dat si selue wil.*⁵⁶

Ten anderen: een siec mensche en mach gheen rumoer ende gheen gheruchte liden, mer begeert stille te zijn sonder gheluyt. Also die siele, siec in liefden, vliet alle perturbatie ende beroerte des werelts, want het werelts rumoer beneemt ruste des geests. Alle sulcke beroerte mishaecht die siele, die stillekens ende int secrete haers gheests wil om haren bruydegom denken.

Item: een siecke en begheert gheen rellen der menschen oft quellagie des claps, die hem het hoofd meer breect dant ghebroken is. Also die siele, siec in liefden, versmaet alle weerlike sprake, alle coutinghe van ydelheyt; gheen sprake der menschen en begheertse. Die alleenlijc met haren lieue wil couten, die van rijcdomme van eeren ende van ghenoechten des werelts wil spreken, die soecken die kinderen des werelts, laet die siecke siele ongequelt van uwer ringhe die ruste begheert, ende vertelt uwe ydelheyt andere diese gaerne hooren; laet die bruyt des bruydegoms in payse. O dochteren van Ierusalem, wie ghi zijt, ghi doet die bruyt onrecht ende ghi behaelt ondanc vanden bruydegom dat ghi ontwect die siele die de ruste neemt.

Item: die siecke en heeft gheen lust om yewers te gane oft yet te doen dat hi voortijts plach te doen. Also vergaet ende ontfinct ooc alle de lust ende alle begeerte des werelts der sielen die siec is in liefden, dat hi seyt: *Mijn siele en wil gheen consolatie ontfangen; om dy, o bruydegom, heb ic ghepeynst, ende dies heb ick ghetroot ende verblijt gheweest.*⁵⁷

Item: die siecke die is zijnder leden onmachtich, si verflauwen ende vercrancken. Also die bruyt, siec in liefden, en heeft gheen ooghen meer om ydelheyt te sien, gheen ooren meer om ydelheyt te hooren, gheen tonghe meer van ydelheyt te spreken, gheen voeten om te gaen daer ydelheyt ghebueren sal, gheen verstant om ydelheyt te dencken, gheenen wille om ydelheyt te begheeren.

Item: als die siecke dicwils claecht, sucht ende steent, also die siecke siele die claecht ende steent dat si so langhe haer lief deruen moet, dat si so langhe buyten haren lande is als ballinck. Aldus danige siele wast, die seyde: *Aylacen, wee mi, dat mijn woonstede ende mijn pelgrimage hier dus langhe gheduert heeft.*⁵⁸ Aldus danighe siecke siele was hi, die seyde: *Ick begheere ontbonden te sine, ende bi minen lieue te sine.*⁵⁹ Aldus seyter eene: *Wanneer sal ick comen ende openbaren voer het aenschijn mijns liefs, also een bert gheiaecht lust heeft na een riuere om hem te vercoelen, also hake ic o mijn alderliefste na v. Hoe lange salmen mi vragen. Waer is v lief, waer is v lief, waer is v lief, waer beyt hi, waer blijft hi?*⁶⁰ Aldus eenpaerlic sucht ende steent na haren bruydegom die siele, sieck van groter liefden.

Als die siecke siele aldus op haer beddeken leyt en sucht ende steent, so coemt tot haer haer voestere ende seyt.

<7. Gesprek>

De Voestere.

---

⁵⁶ HI 2,7.

⁵⁷ Ps 76,3-4.

⁵⁸ Ps 120,5.

⁵⁹ Fil 1,23.

⁶⁰ Ps 42,2-4.

O dochter, hoe staet met v? Ligt ghi als verslegghen ende verwonnen van uwen lieue? Uwe bruydegom heeft mi tot v ghesonden, dat ic v herte verlichten soude met van hem te spreken. O ghewonde, blakende, siecke siele, ic heb v gheseyt dat v lief hem seluen v ghegheuen heeft. Ghi segt by auoutueren in v herte: het is waer. Eens heeft hi hem verthoont ende hier gheconuerseert, maer ick en was so gheluckich niet dat ic hem soude ghesien hebben met minen oogen, ende nv heeft hi hem onttrocken. Hi is van hier ghereyst, *een sacxken met ghelde* (also die wijze man seyt) heeft hi met hem ghenomen, dat is zijn lichame vol godlijcx tresoors, *ende hi en sal niet weder keeren voor dat volle mane is*, voor tghetal der saligen vol is.⁶¹ Aldus – mocht ghi seggen – heeft hi mi ghelaten als een weduwe, mistroost ende desolaet. Dat hi hem openbaerde als ick hem niet en sach, wat baet mi dat? Och, wist ic nv waer ic hem vinden mochte, ic soude cruypen ter plaetsen daer ick stae, al waert maer zijn voetstappen te sien.

O wtuercoren dochter, en segt alsoe niet; en denct niet dat hi v als weduwe ghelaten heeft. Eens heeft hi v beloofd, ende zijn belofte blijft staende, *dat hi by v bliuen sal inder eenwichbeyt*.⁶² Och, hi en heeft v niet ghelaten: saecht ghi hem nv in zijn rijcke, alsoe ghi noch sult, ghi sout sien dat hi noch met v versaemt is. Die asschen dijns lichaems heeft hi noch aenghehouden – ende en salse nemmermeer afdoen – in teeken der liefden ende des bants des houwelijcx tusschen v ende hem. Ende dat ghi segt: ic en sie hem niet, ic en gheuoele hem niet – dies (also v lief tot eenen geseyt heeft) *sidy te saligher, yst dat ghi in hem ghelooft*.⁶³

Begheerdy zijn vleesch ende zijn lichaem te sien, dit is een sinnelicheyte ende een onuolmaectheyte die af gheleyt moet zijn. Want geloofdy uwen bruydegom, hoort wat hi tot v seyt: *Het vleesch en profiteert niet, het is den gheest die elck leuende maect*.⁶⁴ Een vrient dijns bruydegoms heeft gheseyt: *Wij hebben ons lief bekent nae den lichame, mer nv niet meer, noch wi en begherent niet*.⁶⁵ Weet ghi, o dochter, dat die vrienden dijns bruydegoms, noch sinnelijck zijnde, beminnende het lieflijc ghesichte, die soete sprake ende die minnelicke conuersatie dijns bruydegoms, waren seer bedroeft, als hi van henlieden schiet? Maer wat seyde v lief? *Het is v lieden nootsakelijc dat ic van v lieden gae, want en ic niet en gae, ende ghi aldus sinnelijc my blijft beminnende, den gheest den vertrooster en sal niet comen*.⁶⁶

Aldus, o siele, en claecht niet dat ghi v lief met lichamelike oogen niet en siet: het is v saligher dan oft ghi hem also saghet. En segt ooc niet dat hi v ghelaten heeft, *want hi bi ons is waer datter twee versaemt zijn doer sinen name, hi is inde middele*.⁶⁷ Sijn enghelen heeft hi v ghegheuen dat si v bewaren, beschermen, raden, leeren, verlichten ende leyden souden. Sijn lichame gheeft hi ons daghelijcx tot onser spisen, zijn bloet ter wtwasschinghe onser sonden, zijn siele tot onser versoeninghe, zijn Godheyt voor onsen loon onser salicheyt. Die Sacramenten zijn geuloeyt wt zijn open doerwont herte, het doopsel heeft hi ingheset om die smette vander erfsonde te reynighen, het Vermsel om v te verstercken in duechden, het Sacrament des outaers tot onser sielen voetsle, het Sacrament van penitentien om die sonden die wi daghelijcx doen, groot ende cleyne, te suyueren. Den heyligen gheest seyndt hi als pandt vander toecomender eruen, als versekertheyt dat hi ons bereyt is zijn rijcke hiernamaels te gheuen.

O Siele, waer af hebt ghi ghebreck, wat clagens noot hebt ghi? En segt doch niet dat hi v ghelaten heeft; hoe mochte hi v meer doen dan hi v ghedaen heeft? Lieuer dan het ghebreck van uwer salicheyt in hem soude wesen, hi soude weder het selue doe, in dyen het noot ware, dat hi ghedaen heeft.

Die Siele.

---

⁶¹ Spr 7,20.

⁶² Mt 28,20.

⁶³ Joh 20,29.

⁶⁴ Joh 6,63.

⁶⁵ 2 Kor 5,16.

⁶⁶ Joh 16,7.

⁶⁷ Mt 18,10.

O beminde Voestere, ick kenne dat al waer is dat ghi segt, ende noch meer dat men mi seggen mach. Dies ben ic sieck dat ic hem nyet behagelijcx doen en can, sieck van liefden dat ic hem niet also volmaectelijc en gheheelijck beminnen en can also ick gaerne soude. Sieck ben ick doer den ancxt ende die vreese, dat hem mijn flauwicheyt mishagen sal, *dat hi mi om dat ick noch cout noch waerm en ben, maer lau, wtspouwen sal*, daer ic ymmer niet also waerm en ben als ic wel behoorde.⁶⁸ Al gheuoete ic dicwils die waermte zijnder liefden doer het qualijc bewaren, si ontgaet my, want ick dan niet en vinde dat hem behagen mach in mi, het welcke dat eenichsins recompenseren mochte zijn ontallicke ghiften. Dit maect mi beschaemt ende bevreest dat hem eens mijns verdrieten sal.

Die Voestere.

O dochter, hoort wat v lief tot v seyt: *Mach een moeder vergheten, ende niet beminnen het kindt dat si ghedragen ende ghebaert heeft, ende met hare borsten ghesoocht heeft? Ende al mochte zijt laten, noch en sal ick v niet laten, maer dragen alsulcken minne als een voestere haer voester kint in haren schoot draeght.*⁶⁹

O minnende Siele, niet en mishaghet uwen bruydegom also seere als cleyn betrouwen aen hem. Heeft hi v ghenesen, verlost ende versocht om v te laten? Heeft hi v vercoren, gheroepen ende gheheylicht om v te ontgaen? Heeft hi v zijn dochter, zijn lief ende zijn bruyt gemaect om v te vergheten? Heeft hi v vry gemaect, sinen geest ghedeylt *ende zijns rijcx erfgename gbemaect* om v te verwerpen?⁷⁰

O Siele, tegen dese vreese, ia beter tegen dit cleen betrouwen, weet ic eenen raet. Hoort uwen bruydegom roepen: *Coemt tot my mijn alder beminstste, eet, drinct, ende maect v droncken.*⁷¹ Den soeten wijn die v droncken maken sal, is die grondeloose ghenadicheyte ende soetherticheyte dijns liefs. Denct als ghi hier voortijts wech ghelopen waert, hy en straffe v nyet, *mer als een beminder dijns leuens ende niet dijns doots* verbeyde hi v, hy riep v van binnen ende van buyten, in creatueren, in scriftueren, somtijts dreygende ende op anderen tiden smeekende.⁷² Ende al en quaemdy terstont niet als hi v riep, noch verbeyde hi v. Ende ten lesten, als ghi op den wech v stelde om te comen, hoe vriendelijc is hi v te ghemoete gecomen ende heeft v ontfangen in zijn armen, v omhelst, v gheheeten willecome ende v al ghegheuen dat ghi verbuert ende verloren hadt. Och Siele, denckt waeromme heeft hi v meer gheroepen dan die andere, die niet méér verdoelt en waren dan ghi? Die andere heeft hy ghelaten ende verloren laten loopen, en v heeft hi gheroepen. Waerom heeft hi v die gratie méér dan die andere ghedaen? Hoe menighe occasie der sonden heeft hi v benomen, die de andere hebben? Van hoe menighe temptatie der sonden, daer die andere in gheuallen zijn, heeft hi v beschermt, daer ghi oock sout in gheuallen hebben? (Ende leelijcker bi auontueren dan die andere) en hadde v God niet méér bewaert dan die andere. Waer omme heeft hi v pennen ende vlercken ghegheuen om te vliegen wter werelt, daer hi die andere laet swemmen, vlieten en verdrincken in die zee des werelts? O Siele, wat verdiensten warender méér in v dan in die andere, daer ghy lieden tsamen waert verdoelde scaepkens?

Denct dat, o Siele, ende drinct van desen soeten wijn, peynst: Heeft mi mijn lief also veel buyten dien andere ghedaen, hi begheert grotelicx mijn salicheyte. Ende denct die v niet en versmade als ghi hem vergheten hadt, ende hem niet en begheerde noch en kende, hi en sal v niet wech werpen, nv ghi hem kent, hem begheert ende daer ghi hem bemint ende noch meer begheert te beminnen. O Siele, drinct v droncken in desen soeten wijn zijnder ghenaden; desen wijn is *soete bouen bonich.*⁷³ *Hoe soete ende hoe schoone*, staeter gescreuen, is *dinen dranc die elcken droncken*

⁶⁸ Apk 3,16.

⁶⁹ Js 49,15.

⁷⁰ Rom 8,17.

⁷¹ Hl 5,1.

⁷² Ez 18,23; 33,11.

⁷³ Ps 119,103.

*maect die daer af proeft.*⁷⁴ Dit zijn die borsten des bruydegoms, die soeter zijn (also die bruyt seyt) *dan eenigen wijn, waerwt vloeyt melc met wijn.*⁷⁵ *Coemt (seyter eene) laet ons ons droncken drincken in desen borsten.*⁷⁶

<8. Toelichting>

Als die siecke siele dese borsten der ghenaden suycht, denckende om die speciale sonderlinge ghiften ende gratien die haer lief haer buyten die andere ghegheuen heeft, hoe menich inwendich vermanen, menich aftrecksel der sonden, menighe occasie der duechden, meerder kennisse van haren lieue ende meerderen smaken in zijn minne ghecrijchtse dan, dese ende andere ghiften haer gheschoncken ouerdenckende. Dit ghepeyns is haer als eenen crachtigen wijn, droncken makende.

Droncken wort alsulcken siele, want een die droncken is, hem dunct dat hi rijcke is, al ware hi arme. Een die droncken is in liefden, hi denct dat hi rijcke is ende dat hem niet ghebreken en mach, want – peynst hi – sorcht alsulcken heere voor mi ende heeft alsulcken heere mi so lief, dat hi hem seluen mi ghegheuen ende so veel ionsten gethoont heeft, wat mach mi ghebreken, ben ic niet rijcke dan?

Item: die in liefden droncken is, hi is stout ende sonder vreese. Hoort eenen spreken die aldus droncken was: *Is hi met ons, wie mach ons partye zijn?*⁷⁷ Een andere die seyt: *Mijn beminde is met mi, ende ic en vresse niet wat mi menschen doen mogen.*⁷⁸ Alsulcken droncken siele en vreest gheen menschen, noch en staet nae gheender menschen danck oft belieuen. Maer seyt met eenen: *Sochte ic die menschen te behaghen, ick en soude mijn lief niet behaegen noch hem dienen.*⁷⁹

Item: een die droncken is, is milde ende gheuet al wech, gheen sorghe van ghebreck hebbende. Also die minnende droncken siele is bereyt al dat haer aen gaet, te laten, buyten te gaen ende also naect haren naecten bruydegom te volghen. Die aerde gheheelijc ende al datter in is, den hemel ende alle datter in is, sonder haer lief en zijn haer niet soe behaghelijck als één ghepeyns van haren lieue.

Item: een die droncken is, heeft vergheten dat hi op anderen tiden gedaen heeft; ende het is hem wten sinne. Also een siele, droncken in liefden, vergheet alle voerleden delectatie ende vruucht die si ghesien oft gehoort heeft. Het ghepeyns haers liefs is haer so bi bliuende, dat alsulcke ydelheyt in haer gheen plaetse en vindt.

Item: een die droncken is, hi is minnelijck van sprake ende elcken toe smeeckende. Also alsulcken droncken siele in liefden is vriendelijc tot elcken, elcken beminnende doer haren bruydegom, want si weet dat elck haers bruydegoms creature is ende zijn beelde is. Ende alsoe soethertich is alsulcken siele, dat si in elcken bemerct sommige goede condicien; ende daerom bemint sie elcken, kennende dat alsulcke goede condicien zijn die ghiften haers liefs.

Item: een die droncken is, is verhuecht ende blide van gheeste. Och, wie soude die iubilatie ende die wtspringhinghe des gheests volscriuen, die alsulcken siele (in liefden droncken zijnde) dicwils smaect, dan si die dit somtijts proeuen mogen. Eén ysser dyet ghesmaect hadde, die seyde: *Niemand en bekent alsulcken vruucht, dan diese ontfangt.*⁸⁰ Een die alder amoreuste bruyt die oyt ter werelt was, puer droncken zijnde in liefden, heeft ghesongen: *Mijn siele maect mijn lief groot,*

---

⁷⁴ Ps 22,5.

⁷⁵ Hl 1,1; 5,1.

⁷⁶ Spr 7,18.

⁷⁷ Rom 8,31.

⁷⁸ Ps 118,6.

⁷⁹ Gal 1,10.

⁸⁰ Apk 2,17.

*ende minen gheest springt wt doer mijn lief mijn salichmakere.*⁸¹

Een alsulcken siele, droncken in liefden, en weet gheen cause van swaricheden; niet en mach haer gheschieden dat haer verlaen oft ooc bedroeuwen mach, wel wetende: wat haer ghebeurt, *het ghebeurt tot haren goede ende tot haren profite.*⁸² Och, als sie denct dat sie, die eerst verdoelt was, nv bi haren lieue ghebrocht is ten weghe ende ter kennisse, wat een verblidinghe is in haren gheest, hoe voechtse haer handen der sielen tsamen, hem louende die haers ghedacht heeft, op haer zijn licht ghestort heeft, dat si die nietheyt ende die ydelheyt des werelts bekent ende also versmaet ende verspouwet, die si eerst grotelijcx achtete ende begheerde.

<9. Toelichting>

Item: een ander effect der liefden is den geest te beroouen. Ghelijc als een mensche ancxtelijc ende seer neerstelijc om eenighe saken peynst, het ghebeurt dat voer hem een mensche gaen ende voerbi hem passeren sal, die hi niet sien noch hooren en sal, want die sinnen, als si also met eender sake besich zijn, en mogen hem niet tot andere saken gheuen, maer alsulcken mensche is met openen ooghen blind ende doof, sonder zijnder sinnen ghebruyc. Dit is ghenamt een excès, dat is: eenen wtganc des gheests, int welke excès ende wtganck die minnende siele dicwijls coemt, doer het neerstich peynsen om haren beminden. Dit is eenen soeten slaep die de bruyt slaept, waerof die brudegommer seyt: *Dochters van Ierusalem, en ontweect mijn beminde wt haren slape nyet, voor dat si selue en wilt.*⁸³

Een die aldus in excès ende in desen slape is, hi is sonder sien oft hooren, sonder gheuoelen buyten hem seluen. Alsulcx is die minnende siele siende ende niet siende, hoorende ende niet hoorende, wetende ende niet wetende; al dat si ter werelt siet oft hoort, dat van haren lieue niet en is, het en gaet haer nyet ter herten. Niet en begheertse te hooren noch te sien dan dat een bewijs ende vermaen gheeft van haren beminden. In alle wereltlicke ydelsaken is si slapende als blind, als doof ende als sonder gheuoelen. Alsmen van haren beminden beghint te spreken, dan ontweect si eerst, dan ontspringt si als wten slape ende haren gheest en is niet daer tlichame is. Maer daer haer tresoor, haren schat ende haer lief is, spreken andere van weerlike saken, met openen ooren; si en hoort nyet watmer seyt, haer herte is becommert met ander saken.

Aldusdanigen slaep ende excès begheert die bruyt, als si tot haer lief seyt: *Segt my doch, ghi dyen mi siele bemint, waer dat ghi v weyt, ende waer ghi v noen slaepken slaept, dat ic met v slapen mach.*⁸⁴ Aldusdanigen slaep sliep dye minnende siele des *discipels van den bruydegom, bouen die andere bemint, als hi rustede op die borst vol honichs, vol melcx des bruydegommers.*⁸⁵ Inden welcken slaep hi alle die soetichheit, die hooge ende onbegripelike wijsheit wtghesogen heeft, die hi daer na oueruloedelijc, om ons te lauen, wt ghespouwet heeft. *In alsulcken slaep sliep die alder volmaecste mensce, onse vader Adam, noch zijnde in zijn perfectie en volmaectheit, in die lustige plaetse vanden aertsche paradise.*⁸⁶ In alsulcken slaep sliep den Apostel, *die wtghetoghen was naden geest ende opghueoert die drie dagen, tot in den derden hemele,* daer hi hoorde het ghene dat hi niet wtspreken en mochte.⁸⁷ In alsulc excès was dien hoochsten prophete, *die met God veertich dagen sprac mont tegen mont, sonder dysterheyt oft schaduwe, maer claerlijc also vrient met vrient spreect.*⁸⁸ In alsulc excès viel

---

⁸¹ Lc 1,46-47.

⁸² Rom 8,28.

⁸³ Hl 2,7.

⁸⁴ Hl 1,7.

⁸⁵ Joh 13,23.

⁸⁶ Gn 2,21.

⁸⁷ Hnd 9,9; 2 Kor 12,2.

⁸⁸ Ex 33,11.

die minnende discipule, die alder brandichste in liefden, op den berch van Thabor, die siende des bruydegommers glorie ende clærheit is buyten hemseluen ghetrocken doer die grootheyt des vruechts, ende heeft geseyt: *Och het is soe goet hier te sine, laet ons hier maken drie woonsteden.*⁸⁹ Ende daer staet van hem, dat *hi niet en wiste wat hi seyde*, maer sprack als slaepdroncken, als een die zijns selfs niet en was ende als een berooft na den gheest.⁹⁰ Al dat hi ter werelt ghesien oft ghehoort hadde, hadde hy vergeten ende versmaet, hi en begheerde niet dan bi den bruydegom te bliuen. Ende dat hi slaepdroncken was, blijct daer wt, want hi al vergheten hadde die woorden des bruydegoms, die dicwils tot hem gheseyt hadde, *dat hi ghecomen was om te steruen* ende niet om daer te bliuen.⁹¹

Dit noemt die bruyt eenen noen slaep ende niet eenen nacht slaep, want op die noene is die sonne alder waermst, alder claerst ende alder hoochst. Alsoe desen soeten slaep des excès en mach die bruyt niet slapen: si en moet seer waerm ende ontsteken zijn in de liefden, si moet seer verlicht zijn van die sonne der rechtuaerdicheden ende seer hooge moet si gheclommen zijn in duechden.

Dit is die alder ghenoechlicxste ende salichste sake, die de minnende siele op die aerde ghebueren mach. Dit is een proeue der hemelscher weelden, dit is een smake des omhelsens vanden bruydegom. Dit is die begheerlijcxste plasancie des bruyts, maer aylaes, het ghebuert haer so selden: so cort ende so ongheduerich is dese proeue.

<10. Toelichting>

Als die minnende siele wt desen soeten slaep ontweect ende tot haer seluen coemt, het schijnt haer dat si wten hemel gheuallen is in dit dal der tranen. Dan claecht si ende sucht dat si hem so haestelijc verloren heeft, wiens eenen cus dat si van hem eenichsins ontfangen hadde, haer so genoechlic was. Doer die smake van dier hemelscher soeticheyt die haer noch inden mondt leyt, soe is haer alle vruecht des werelts pine, alle bliscap is haer druck, alle weerlicke weelde is haer bitterhede, alle ghenoechte is haer allende. Ghelijck een suygende kint, wien zijns moeders borst ontrocken is, screyt, weent, claecht sinen dorst ende zijn begheerte alsoot can, alsoe alsulcken siele die borsten des hemels voetsel verloren hebbende, si claecht, si sucht ende soect weder alsulcken soeticheyt alsse eens gesmaect heeft.

Nae dat dan die minnende siele berooft is van haren soeten slape, so is verweect haren hongher ende dorst doer dit proeue eens gesmaect, dat si van groter wellusten ende begheerten is smiltende ende machteloos haers selfs tot eenighen ghebruycke, dan alleenlijck om te peynsen ende te begheren weder te hebben dat si verloren heeft, ende seyt aldus met die bruyt: *Mijn siele is ghesmolten omdat mijn lief my ghesproken heeft.*⁹²

O soetmondighe amoreuse sprake des bruydegoms, die de minnende siele so smelten doet in heyligher wellusten ende soeter begheerten! Wat is dit spreken dan vertroosten des gheestelijcx vertroosters, doer welcken troost die minnende siele derf seggen: *Vader, vader! Den welcken vertrooster onsen geest ghetuyghe gheeft, dat wi die kinderen gods zijn, erfghenamen zijns rijcx ende mede erfghenamen des bruydegoms des soons.*⁹³ Dit spreken is het inwendich inspireren des bruydegoms, dat si in zijn belofte ghetroost soude zijn, als in eene die dit haer belofte heeft, wel goetwillich ende machtich is te gheuen. Dit spreken is wtstorten des heylichs gheest, die haer bewijs gheeft van alsulcke saken, die niemant ondersoecken en mach dan den geest Gods alleene. Van alsulcke

---

⁸⁹ Mt 17,4; Mc 9,5; Lc 9,33.

⁹⁰ Mc 9,6; Lc 9,33.

⁹¹ Mt 17,9-10; Mc 9,9-10/

⁹² Hl 5,6. In de Willibrordvertaling van 1995 ontbreekt de vertaling van deze zin!

⁹³ Rom 8,15-17.

saken als *gheen ooghe ghesien en heeft noch oore ghehoort en heeft*, ende haer te kennen gheeft *wattet is dat voer haer bereyt is*: dattet een goet is waer in alle het ghene dat goet is, besloten is.⁹⁴ Dattet een goet is also groot, dat gheen mate en heeft; sovele, dat gheen ghetal en heeft; alsoe gheduerich, dat gheen eynde en heeft. Dattet een leuen is dat leuende is, dat salich is, dat gerust is, dat stille is, dat schoone is, dat reyne is ende dat begheerlijck is, dat van gheen rouwe en weet, van gheenen ancxt, van gheen corruptie van gheen beroerte ende van gheen veranderlicheyte; vol schoonheden, vol lieflicheden, vol van payse ende vol minnen, daer een eeuwige begeerte is sonder pine, een eeuwich versaden sonder vernoeyen. *Daert eenen dach beter is te sine dan hier duysent*, daert beter is die nederste te sine dan hier die hoochste, daermen het eewich licht alsoot is, aenschouwen mach, het opperste goet bemint wter gheheelder sielen crachten, daer die eewighe hoocheyt vander siele ghebruyct wort sonder vreesse te verliesen.⁹⁵

Als in deser manieren die bruydegom spreect inwendelijc tot die minnende siele, van lusten ende begheerten smelt si, ende wel seggen mach: *Mijn herte is smeltende ghelijc was in de middele mijns buycx*.⁹⁶ Het was biden viere zijnde, het en can hem niet houden in zijn wesen, het wort verwonnen vander cracht des viers. Aldus wort die minnende siele doer teederheyte haers ende doer de cracht der liefden puer onmachtich en flauhertich; tot gheen saken en can si haer gheuen dan tot den ghepeynse haers liefs.

Dit is dat Hester, als si tot den coninck Assuerus gaen soude, soe teedere ende so cranxkens was si, dat si moeste een maechdeken hebben, *daer si op lenen soude, als eene die van teederbeden haer lichame niet dragen en conde*.⁹⁷ Comende Hester aldus totten stoele des conincx, daer si hem sach sitten in zijn glorie ende in zijn maiesteyt, *si booch haer hoofte (also bescaemt en beureest) op den hals van haer camerie[n]re ende hadde inde aerde ghenallen, en hadde haer leydtsmaecht haer niet ghehouden. Die coninc Assuerus heeft wt sinen stoel tot haer ghescoten ende zijn gulden roede (die een teeken was van payse) op haer gheleyt, ende haer houdende heeft haer gheseyt: Wat hebt ghi Hester? Ick ben v broeder en vrees niet, ende hy heeft haer ghecust, ende seyde. Waer omme en spreect ghi tegen mi niet? Hester seyde. Heere ic hebbe v ghesien als eenen engel Gods, mijn herte is beroert doer dye vreesse dijnre hoocheden ende glorien, seer wonderlijc sidy, ende v aenschijn is vol gratien*.⁹⁸

Assuerus is die salicheyt: dat is God, in wien dat al onse salicheyt ghelegen is. Hester is te seggen die verheuen onder die ander: dat is die redelike siele, dye bouen alle ander creatueren van God verheuen is, om deelachtich te zijn in zijn rijcke. Hester aensiende Assuerum in zijn glorie: also ooc contemplerende is die hoocheit ende maiesteyt haers bruydegoms, die minnende siele verscricht ende verwondert in haer cleynheyte, niet vindende dat alsulcker hoocheyt soude weerdich zijn, mer een cameriere isser die haer onderhout datse niet en valle in cleynmoedicheden. Dese cameriere is die duecht vander hope, want al wint dye siele gheen weerde in haer, si hoeft in die beloften haers bruydegoms, alsoe Dauid seyde: *Doer v woort, heere, ende belofte hebby mi ghegheuen troost ende hope*.⁹⁹

Item: Assuerus die troostede Hester, alsoe die bruydegom troost zijn bruyt, segghende: En vrees niet: ick ben met v; wie mach v dan deyren? O cleynmoedighe, waer om twifelt ghi? Ick ben v broeder ende ghi mijn suster, erfgename mijns rijcx ende deelachtich mijnder eruen.

Item: Hester aensiende Assuerum soe glorioes ende so blinckende, si besweec. Desgelijcx die minnende siele, ouerpeynsende die onsprekelike glorie, rijcdom ende weelde haers liefs, beswijct van wellusten ende begheerten, alsoe Dauid seyde: *Mijn herte ende lichaem beswijct van begheerten*. O God mijnder begheerten, *mijn deel ende mijn erue sidy inder eewicheyt*, wat beghere ic inde

⁹⁴ 1 Kor 2,9.

⁹⁵ Ps 84,11.

⁹⁶ Ps 22,15.

⁹⁷ Est 15,6 (E 1).

⁹⁸ Est 15,10-17 (E 4-10).

⁹⁹ Ps 119,49-50.

aerde sonder v, iae wat wil ic inden hemel hebben anders dan v?¹⁰⁰ Mijn siele beswijct door die begheerten tot v, ghi die mijn salicheyt zijt; uwe beloften doen my hopen ende begheeren. *Mijn oogen beswijcken doer het verbeyden ende het verlangen na het volcomen van zijnder sprake.*¹⁰¹ Ende si seggen: *Wanneer sult ghi mi vertroosten van dit smelten en beswijcken?*¹⁰²

Die selue prophete seyt: *Die aerde is ghesmolten, ende alle die in haer wonen.*¹⁰³ Het herte der sielen is een aerde na zijn maecsele. Die in hem wonen, die beswijcken: dat is verstant ende wille. Het verstant der sielen smelt ende beswijct int ouerpeynsen der hoocheyt haers bruydegoms, want zijn hoocheyt en can gheen reden begripen, noch verstant onderluysteren. Dye wijsheyt beswijct, die scientie faelgiert ende dye wille beswijct van groter verlangen tot dier soeticheyte, daer si eenighe smake ende proeue af heeft.

Noch seyt die selue: *Heere, wie sal verdragen die coude die ghi sommige laet gheschieden, maer als ghi wilt ghi seynt v woort wt, ende ghi doet al smelten, uwen gheest sal blasen ende die wateren sullen vloeyen.*¹⁰⁴ Contrarie der smeltender siele is een cout hart ende verurosen herte; ach, hoe claghelijc ende schadelick yst alsulcken herte te hebben. Het was dat hart ende cout is, het en ontfangt die inprentinghe des zeghels niet; maer alst waerm is ende beghint te smelten, terstont ontfanghet seer haestelic alle indruckinghe der prenten. Die smeltende siele ontfangt seer lichtelijc het inwendich spreken des gheests; si seyt met Samuel: *Spreect, heere, uwe knecht die hoort v.*¹⁰⁵ So lyselick en mach hare bruydegom voer haer doorcken niet cloppen, si en ontfangt hem. Die gelijckenisse haers bruydegoms is in haer alder perfectelicste geprent, want haer hertken is sacht als was. *Het woort haers liefs (seyt Daud) doet haer smelten.*¹⁰⁶ Dit woort seyt: *Mijn bruyt, ick gae v een plaetse ghereet maken, en daer ick ben, syldy ooc met my zijn.*¹⁰⁷ Dit woort seyt: *Vader, ic wil dat mijn vrienden zijn daer ic si.*¹⁰⁸ Dit woort seyt: *Als enghelen suldy zijn inden hemel.*¹⁰⁹ Dit woort seyt: *Die reyn van herten is, sal mi aensien.*¹¹⁰

Dese woorden doen smelten in deuotien die minnende siele. *Uwen gheest sal blasen (seyt Daud) ende wateren sullen vloeyen.*¹¹¹ Het herte van alsulcker smeltender sielen verkeert al in watere, in tranen van berouwe, van medeliden ende van begheerten. Alsoe weende Daud ende Magdalena oft haerlieder herten ghesmolten hadden gheweest ende puerlijc in tranen verandert. Hoort een ghesmolten siele claghen, die seyt: *Die tranen van verlangen hebben mijn spise gheweest bi dage, ende by nachte, om dat mijn vyanden mi gheseyt hebben: waer is v God?*¹¹² *Ik heb alle nachte (seyt die selue) mijn beddeken ghewassen in tranen.*¹¹³ *Op die vloet van babylonien sidt die smiltende siele en weent, als si peynst om Syon; si hangt haer luyten ende harpen aen den boomen, ende als men haer seyt dat si een liedeken spelen soude, si andtvoort: Hoe soude ic mogen een liedeken spelen in dit vreemde landt? O Ierusalem, vergbete ic dijns, vergbeten moet ic mijnder rechter hant, cleuen moet mijn tonge aen minen mont, en ic dijns niet altijts ghedencke.*¹¹⁴ Die minnende siele al so langhe als si is in dit dal der tranen, in dit vreemde lant, en weet van gheender vruecht te spreken, mer peynst eenpaerlijc om dat hooghe Ierusalem ende daer na versucht si, verlangt si ende die begheert si.

---

¹⁰⁰ Ps 72,26.

¹⁰¹ Ps 119,81.

¹⁰² Ps 119,82.

¹⁰³ Ps 74,4.

¹⁰⁴ Ps 147,17-18.

¹⁰⁵ 1 S 3,10.

¹⁰⁶ Ps 147,18.

¹⁰⁷ Joh 14,3.

¹⁰⁸ Joh 17,24. Vgl. Joh 12,26.

¹⁰⁹ Mt 22,30.

¹¹⁰ Mt 5,8.

¹¹¹ Ps 147,18.

¹¹² Ps 42,4.

¹¹³ Ps 6,7.

¹¹⁴ Ps 137,1-6.

Meer is dit smelten dan het siec zijnder sielen. Want een sake die smelt, gaet te nieten, te weten: na het wesen dat si eerst hadde. Dit smelten is te nieten gaen ende te versteruen (also Paulus seyt) *na die werelt*.¹¹⁵ Dat sinnelijc lusten ende die weerlike begeerte die in haer noch waren, si worden smeltende; ende also wort die siele sonder smake oft gheuoelen in al dat sinnelijc is, dat si met Paulus seyt: *Ick en leue nu niet meer, maer Christus leeft in my*.¹¹⁶

Die siele is ghesmolten, die onnut ende onbequame is, om yet voerdaen te doene dat weerlijc is, die de werelt geheelicken ontsmolten is. Ghelijck die snee die vander sonne smelt ende doer die aerde druypt: men verliestse ende men sietse niet meer. Desgelijcx al dat sinnelijc is, is in alsulcken siele ontsmolten ende verloren. Niet en canse doen, nieuwers haer toe begheuen dan om haer lief te dencken, daer af te spreken ende daer af te hooren. Als verstoruen ende doot gaet si op die aerde, in gheen vruecht haer verblidende, in gheen tegenspoet oft onrecht haer bedroeuende, dat si wel seggen mach: *Si hebben mi ghetrocken, ende ic en hebbet niet gheweten, si hebben mi ghequetst, ende ic en hebbet niet gheuoelt*.¹¹⁷

O gebenedide siele, die soe ghesmolten ende soe verstoruen is, dat si voor alle menschen doot si ende alleene voor haren bruydegom leuende. Wat leuen ysser teghen dese doot te ghelijken? Ymmer gheen en leuen also warachtelijc dan die aldus ghesmolten ende verstoruen zijn. Dit zijnse die de werelt versmaet, verworpen ende beghect hebben, want si na het woort Christi *uter werelt ghenomen ende wtghelassen zijn*.¹¹⁸ Dit zijn die *simpele, wiens onnoselbeyt versmaet is* na Iobs woort.¹¹⁹ Dese zijnt wien dat *die quaetheyt des werelts niet weerdich en is te hebben* (alsoe Paulz seyt).¹²⁰ Dese zijnt, also den seluen belijdt, die bekennen dat si hier *vreemde ende pelgrims zijn*, ende die haer lant van verre aensien ende alle daghe groeten met menich versuchten.¹²¹

<12. Toelichting>

Ten lesten: die ontfermhertighe heere, dye zijnder goedertierentheden niet vergheten en can, als hi die minnende siele lange ghenoech gheproeft heeft, hi en can hem niet langher veynsen noch weygheren. Ghelijc Ioseph die gheliet hem wat onlanghe seer vreemde, *hart ende stuer tegen zijn broeders*.¹²² Ten lesten aensiende haer benautheyt ende druc, *die natuere en conde haer niet langer veynsen*: het bloet dat wrochte, die aderen der liefden ontsloten, die tranen ontsprongen hem wten ooghen, hi seyde hemlieden *dat hi haerlieder broeder was; hi heeftse ghecust ende ghenallen hemlieden op den hals*, wt groter minnelicheyt.¹²³ Also die heere, die zijnder bruyt scheen wat vreemde te zijn, niet so dicwils teghen haer ghesproken heeft als si begheerde, dat hi hem seluen decte ende wechstac voor haer, ende dat om dat si hem te vierichlijcker begheren soude, zijn goethertighe natuere en can haer niet langher weygheren voer zijn beminde vriendinne, hi en moet haer versuchten aenhooren ende haer bi hem trecken ende niet hem versamen.

Dan ende niet eer en ghebueret woort vanden Apostele: *Die Gode aencleeft, eenen gheest is hi met hem*.¹²⁴ Dan is hi verhoort die so langhe gheroepen heeft: *Trect mi tot v, trect mi tot v*.¹²⁵ Dan

---

¹¹⁵ Gal 6,14.

¹¹⁶ Gal 2,20.

¹¹⁷ Spr 23,35.

¹¹⁸ Joh 15,19.

¹¹⁹ Job 12,4.

¹²⁰ Heb 11,38.

¹²¹ Ef 2,19.

¹²² Gn 42,7.

¹²³ Gn 45,14-15.

¹²⁴ 1 Kor 6,17.

¹²⁵ Hl 1,4.

ghebuert haer eerst daer si so langhe na ghebeden heeft: *Eenen cus wil ic hebben van sinen monde.*¹²⁶ Het scheen eerst: hadde si so verre moghen comen, dat si ghelooft hadde gheweest *die voeten haers bruydegoms te ghenaken*, si soude te vreden hebben gheweest, dat is: hadde si *verghiffenisse der sonden vercreghen met Magdalena ten voeten des bruydegoms.*¹²⁷ Maer na dat si dat vercreghen hadde, het en was haer niet ghenoech. Dan si begheerde noch voordere te comen, noch naerder den bruydegom. Si begheerde zijn handen te cussen, die welcke (op wien datse gheleyt zijn) hi wordt leuende. *Dye handen vanden welcken druypt rieckende myrre ende balseme*, dat is: si begheerde van hem beghift te sine met duechden.¹²⁸ Ende als een arme bedelarinne van zijnder milde hant begheerde si beghift te sine met gheestelicker almoessen, ende dan, scheent, soude sie te vreden zijn. Dat ontvangende noch wilde si naerder comen ende heeft alle daghe gheroepen: *Laet hem mi cussen met den cus van sinen monde*; met die voeten ende met die handen en ben ic niet te vreden: die en mogen minen lust niet boeten.¹²⁹ Den ghehonychden mont mijns liefs beghere ick, ende niet eer en houde ic van roepen dan voor ic den mont ghenake.

Eerst sochte si haer lief om yewers hem te sien, na het ghesichte begeerde si zijn sprake, ende na die sprake – nadat hi seyde: *Mijn siele is ghesmolten, om dat mijn alder liefste mi ghesproken heeft*¹³⁰ – noch en wasse niet te vreden, maer heeft gheroepen: *Wie sal my gheuen dat ic v, mijn broeder, sal mogen vinden buyten alleene, dat ic v sal mogen cussen, dat niemant beniden sal diet siet*, bi uwen orloue ghesproken.¹³¹

O minnende siele, v hertken is wel begheerlic ende vol lusten, ghi schijnt wel stout ende onbescaemt te zijn. Maer ic weet wel: *minne die maect v dus stout, minne en kent gheen digniteyt noch hoocheyt des liefs.*¹³² Ende daerom ghi en noemt hem *gheen vader, gheen heere, mer lief.*¹³³ Ware hi als v heere, het ware recht dat ghi als zijn dienstwijf hem vreesen sout; ware hi als v vader, het ware behoerlijc dat ghi als zijn dochter tegen v vader bescaemt sout zijn. Maer lief tegen lief: daer en is noch vrees, noch schaemte, anders en ysser niet dan liefde. Ende so langhe roept die minnende siele om den cus van haren lieue, dat die minnelicke bruydegom – die gheseyt heeft: *Ik beminnese die mi beminnen* – haer verhoort.¹³⁴ Hoe soude die ontfermhertige heere haer niet ontvangen, die selue roept: *Die dorst heeft, come tot mi sonder ghelt; men sal hem gheuen honich ende melck.*¹³⁵

Aldus wort die minnende siele nae menich versuchten gheleyt in die wijn kelderen, daer diuersche wijnen ende vaten zijn. *Int huys mijns vaders* (seyt die bruydegom) *zijn diuersche woonsteden.*¹³⁶ Het is anderen wijn die si drincken die in die hoochste choor der enghelen zijn, dan si di in die de nederste zijn. Nochtans die minnende siele drinct van alle vaten dys inden keldere zijn, want si is deelachtich in alle die vruecht die de hoochste oft die nederste hebben; si verblijft in die vruecht ende salicheyt van elck anderen. Ende also den wijn die si nyet verdient en heeft doer haer labuer, sy proeft daer aldoer die liefde die alle saken ghemeyne maect.

Dan mach sy segghen met Iudith: *Ick sal drincken heere, want mijn siele is nu verblijft bouen die dagen mijns leuens.*¹³⁷ Dan wort haer ghegheuen *den ghemaecten wijn.*¹³⁸ Den ghemaecten wijn is sterc ende een mensce haestelijc beuanghende. Desen ghemaecten ende ghemenghelden wijn beuangt

¹²⁶ Hl 1,1.

¹²⁷ Vgl. Lc 7,38 en 48.

¹²⁸ Hl 5,5.

¹²⁹ Hl 1,1. Vgl. Bernardus van Clairvaux, *Sermones de diversis*, sermo 87, par. 1.

¹³⁰ Hl 5,6.

¹³¹ Hl 8,1.

¹³² Bernardus van Clairvaux, *Sermones super Cantica Canticorum*, sermo 85, par. 12, vol. 2, 315.

¹³³ Gregorius de Grote, *Expositio in Canticum canticorum*, Cl. 1709, par. 8.

¹³⁴ Spr 8,17.

¹³⁵ Joh 7,37; Js 55,1.

¹³⁶ Joh 14,2.

¹³⁷ Jdt 12,18.

¹³⁸ Hl 8,2.

die bruyt, alsoe dat si al des werelts druck ende liden vergheet; dan sal si met haer bruydegom rusten op *het beddeken, het welck* (also hi seyt) *playsant ende schoone is*.¹³⁹

Het hooft (seyt Bernardus) *van dit beddeken is paeys*.¹⁴⁰ Och, hoe gherustelijc slaept hi die daer op slaept. Het beddeken: die tijcke is suyuerheyte der conscientien ende het decxsel is versekertheyt, versekert te sine nemmermeer dyen paeys ende die salicheyt te verliesen. *Ons beddeken* (seyt die bruyt) *is lieflic ende schoone*.¹⁴¹ Dit is het beddeken *dat die sestich vrome omringhen*, omdat Salomon ende zijn bruyt sonder vreesse gherustelijc soudē slapen.¹⁴² Niet meer en sal die bruyt nv seggen tot haer ghespelingen: *O dochter van Ierusalem, onderhoudt my met bloemkens ende onderschoert mi met appelen*.¹⁴³ Eer si tot den bedde des bruydegoms gheraken mochte, maecte si haer genoechte met haer ghespelingen in bloemkens ende in appelkens, alsoe die ionghe maechdekens pleghen. Maer als si haer lieder bruydegom vercrigen dien si begheren, si verghten haer ghespelingen ende laten bloemkens ende ander properheyte achtere, ende verbliden hem met haerlied gheselschap. Die bloemkens dye de bruyt van haar ghespelingen begheerde, also langhe als si absent was van haren lieue, waren die gheestelijcke leeringhen der scriftueren, die van haren bruydegom spraken. Die appelkens waren die troostelijcke beloften haers liefs, die si gaerne hoorde, ende daer si gaerne af sprack met haer ghespelingen. Nv ten beddeken gherakende haers bruydegoms, si en begheert van niemande gheleert te sine, want si mach altyts haer lief aenschouwen van aenschijn tot aenschijn, altyt aenmerckende den spiegel sonder smette ende het licht dat ons hier is niet toeganckelijc.¹⁴⁴ Altyts mach sy tegen hem spreken, *wiens mont is als druypende honich raten, onder wiens tonghe is honich ende melck*.¹⁴⁵

Dies verblijft zijnde met danckbaerhede seyt: Siet, *mijn beminde spreekt teghen mi, mijn beminde te mi waert ende ic tot hem*.¹⁴⁶ Dat is gheseyt: mijn beminde lief ghenoecht mi ende ic ghenoechte hem, ick hebbe gheweest voor wien mijn lief vele gheleden heeft, ende hy heeft gheweest om wien dat ic vele in die werelt ghedaen en geleden hebbe. Ic hebbe minen lieue gheweest wien hi begheerde, ende hy was wien mijn herte begeerde. Ic hebbe om mijn lief ghepeynst ende hem bemint, ende hi peynsde om my ende beminde mi. Ick hebbe (seyt hi) *gheheelijcken mi ghekeert tot minen lieue ende hi te mywaert*.¹⁴⁷

Het scheen hier voortijts somtijts dat hi mijns niet en achtete, mer nv heeft hi hem seluen gheheelijcken te mywaert ghegheuen. Na het langhe soecken van hem wien mijn siele bemint, *nv hebbe ic hem gheuonden, nv houde ic hem ende ick en sal hem nemmermeer laten gaen*.¹⁴⁸ Hier voortijts plach die bruyt somtijts haer lief te siene ende te spreken ende wat ghenoechten met hem te hebben, maer aylacen, si en hielt hem niet vaste, hi ontghinc haer te veel haesteliken. Nv seyt si boudelijc: ic en sal hem nemmermeer laten gaen. Het was een amoreus woort dat hi seyde: *Ic sal op staen ende gaen soecken alomme mijn lief*.¹⁴⁹ Het was een blide woort: Ic hebbe hem gheuonden. Noch blider woort yst: Ic houde hem. Mer het alder blijdtste ende salichste woort is: ic en sal hem nemmermeer laten gaen.

O salighe bruyt, verhuecht nv als ghi gheuonden hebt ende houden moecht, wien v siele bemint. O beminde bruyt, die dochteren van Syon verwonderen seer ende verbliden doer uwe salicheyt, ende si segghen dat ghi die alder gheluckichste zijt, *ia die coningbinnen die prisē v*.¹⁵⁰ *Wie is*

¹³⁹ HI 1,15.

¹⁴⁰ Bernardus van Clairvaux, *Sermones super Cantica Canticoꝝ*, sermo 46, par. 7.

¹⁴¹ HI 1,15.

¹⁴² HI 3,7.

¹⁴³ HI 2,5.

¹⁴⁴ Vgl. 1 Kor 13,12 en W 7,26.

¹⁴⁵ HI 4,11.

¹⁴⁶ HI 2,16; 6,3.

¹⁴⁷ HI 7,11.

¹⁴⁸ HI 3,4.

¹⁴⁹ HI 3,2.

¹⁵⁰ HI 6,8.

dese, seggen si, *soe salich ende gheluckich, dat si voort gaet als een risende dagheraet, schoone als dye mane, wtuercoren als die sonne*¹⁵¹ *Wie is, die aldus opclimet vander wildernisse, oueruloeyende in gheestelijcker weelden,* lenende op haren beminden, alsoe lenende op haer lief, dat si hem aencleeft, in hem rust ende woont, ende hi in haer¹⁵² *Die Gode aencleeft, is eenen gheest met hem,* seggende die wise. Dat twee vrienden moeten twee lichaemen hebben, maer éenen gheest, één herte, ende van twee moet één ghemaect zijn – hoe vele te meer is dit waer.¹⁵³

Want het alderinderste versamen des bruydegoms ende des bruyts, die één herte ende éenen gheest zijn, zijn sommige menschen goden genaemt in dese werelt, om dat si wat heylichkeiten deylen ende ontfangen van God. Hoe veel te meer mach si in maniere van spreken god genaemt zijn, die Gode so incleeft ende met hem so na versaemt is, also dat het woort vanden Apostole aen haer warachtelijck is: *God yst al in al,* God is in haer al dat si is.¹⁵⁴ Dan minne si eerst haer lief *wt ghebeelder herten ende met alle cracht der sielen,* want om niemant en denc<k>e si dan om hem alleenlijc; niemant en begeere si dan hem.¹⁵⁵ God is haer al dat si is.

Ghelijck een droppel waters in een vat wijns ghegoten, het water verliest zijn coluer ende zijn smake, men sieter niet dan wijn ende men smaecter niet dan wijn: het water heeft aenghenomen die verwe ende smake vanden wijn. Ghelijc die radyen van der sonne verclaren die locht, also dat si die selue locht niet en schijnt te zijn diese bi nachte was, ymmer die locht is soe verclaert datse schijnt het licht selue te sine. Ende ghelijc het yser wten gloeyenden forneyse ghehaelt, men sieter nieuwers yser aen, mer het schijnt een geheel warachtich gloeyende vier te sine. Also die minnende siele versamende met God, haer lief, verkeert in manieren van spreken in God, ende si schijnt God te sine, niet veranderende haer substantie, mer aennemende een ander glorie, welcke glorie toecomende is des bruyts. Die bruydegom bethoont *op den berch* van Thabor, *daer hi aennam een ander figuere,* latende die glorie zijns Godheys, verlichtende het cleet zijns lichaems, die welcke glorie hi tot anderen tiden bedecte, ende doen doer die doeruloeyende glorie zijnder sielen, *zijn lichame blincke bouen die sonne ende zijn cleederen waren wit als sneeu.*¹⁵⁶ Ghelijc die hoornen der lanteernen die sonder keersse zijn, zijn duystere, maer doer die inbarnende keersse worden si claer ende doerluchtich. Ghelijc den spiegel gheset tegen die radien der sonne, sparct ende is claer lichtende, alsoe die minnende siele versamende met den lichte, sal deelachtich zijn vander Godlicker sonnen claerheyt ende één zijn met God, ende God één met haer.

Dan sal si segghen: *Die slijncker handt mijns liefs is onder mijn hoofd, ende zijn rechter arme sal mi ombelsen.*¹⁵⁷ By den flinckeren arme daer si op rust, is te verstaen die menschelijckheyt des bruydegoms, die nv een gheglorificeert lichame heeft ende sulck als des bruydegoms lichame is, sal ooc zijn het lichaem des bruyts, want dat Christo onsen hoofde vore ghebuert, sal ons zijn ledekens ooc gheschieden. Dies seyt die siele: *ic ruste in hope* der verrisenisse, welcke hope my gheeft het verrisen ende het glorioes lichaem des bruydegoms.¹⁵⁸ Voort seyt si: *Sijn rechter hant omhelst my.* Byder rechter hant is te verstaen die Godheyt des bruydegoms, die omhelst ende ommeringt die bruyt, want die principale vruecht is inde godheyt ghelegen; dese beuangt ende besluyt rontsomme die bruyt, alsoe *dat si vande vloet der Godbeyt omringt is.*¹⁵⁹

Och, hoe vruechdelijc is dit omhelsen, wee onser onbekentheyt die daer af niet en weten te spreken, wanttet een sake is, sulcx *als noyt ooghe ghesien en heeft, noch oore ghehoort, noch herte*

---

¹⁵¹ Hl 6,9.

¹⁵² Hl 3,6.

¹⁵³ 1 Kor 6,17. Vgl. Gn 2,24.

¹⁵⁴ 1 Kor 15,28; Ef 4,13; Kol 1,16-17 en 3,11.

¹⁵⁵ Dt 6,5.

¹⁵⁶ Mt 17,2.

¹⁵⁷ Hl 2,6 en 8,3.

¹⁵⁸ Ps 15,9-10.

¹⁵⁹ Ps 45,5.

*gepeynst.*¹⁶⁰ Dan sal comen *den dach dat die graciose beminnelijcke Hester gheleydt is ter slaepcamere des conincx, daer die coninc die croone zyn rijcx op haer hoofst ghestelt heeft, ende heeft alle zyn princen doen houden een blide costelike maeltijt, doer die bliscap der versaminghe van hem ende Hester, ende doer die bliscap des duechts van der bruyloft feest.*¹⁶¹ Die bruyt, die eerst *die schone, die suster, die duyue ende die vriendinne* ghenamt was, nv ysse een coninginne, die croone wort haer op thoofst geset; die ronde croone is die vrucht sonder eynde.¹⁶² Ende voerwaer, een coninghinne moet si zyn, die vanden coninck ghetroudt ende met hem versaemt is, *inden dach der versaminghe, staeter, in den dach des houwelijcx.*¹⁶³ O salich houwelijc ende ghebenedide versaminghe, alle die hemelsche princen moeten feeste houden doer die bliscap van dien.

Ende wanneer is die versaminghe? *In die maent, staeter, die ghenamt is Thebet.*¹⁶⁴ Thebet is gheseyt een goetheyt des leuens: als die bruyt haer leuen in duechden volcomen heeft, daer na sal si versamen met haren bruydegom. *Int seuenste iaer, staeter, was die versaminghe ende die bruyloft feeste.*¹⁶⁵ Bij den seuenste iare is te verstaen: die seuenste eewe des menschen, dat is na den arbeyt van desen leuen. *Ses daghen heeft God ghenrocht, inden seuensten heeft hi gherust,* alsoe yst dat die siele hier ses daghen werct; ten seuensten daghe sal si haren Saboth houden, dat is ruste, ende dan versamen met haren bruydegom.¹⁶⁶

O minnende Siele ende bruyt Christi, hangt uwen bruydegom ten halse. Smeect, begheert soect, roept, clopt, sucht ende weent, bidt uwen beminden dat hi ten eersten v hertken doorwonde. Ten tweeden dat hi v siele doe blaken in liefden. Ten derden dat hi v droncken make van minnen. Ten vierden dat hi v sieck ende quellende make. Ten vijfsten dat hy v berooue nae den gheest ende slapen doe den soeten slaep der contemplatien. Ten sesten dat hi v smelten doe doer wellusten ende begheerten. So moechdy ten seuensten daghe, ten daghe van rusten, blidelijc ende salichlijc versamen ende houden die alder ghenoechlijcxste bruyloft feeste met uwen lieuen Iesu. Amen.

Een deuout ghebet tot Iesum Christum, den brudegom der sielen

O alder soetste, vriendelicxste, nieuwe gheboren coninck der Ioden, onnoosel lam Gods, beghinsel ende eynde, Emanuel prince van payse, risende licht, fonteyne des leuens. Ic dancke v wt het binnenste ende diepste mijnder sielen, dat ghi my alsulcke liefde ghethoont hebt, dat ghi voor my zijt mensche gheworden ende hebt die menschelike natuere verheuen. Want ghi die met dat hoochste Godlijc woort vereenicht hebt, vereenicht mijn siele met v: dat ic één gheest met v wesen mach.

Ende also ghi van die reyne moeder ontfanghen waert, also maect mijn siele die tempel des heylichs gheest, dat ic v mijn salicheyt in mijn herte ontfangen mach, dat ghi in mijn siele moecht wonen ende rusten. Ende also uwe heylige moeder v sonder arbeyt of pine, maer met groter ghenoechten ende soeticheyt ghebaert heeft, also bid ic v ootmoedelijc: gheest my vromicheyt om <ic> dat goet heylich opset ende propoost, dat ic doer uwe instortinghe ontfangen heb, baren mach ende volbringhen metten wercke, ende dat so ghenoecheliken ende blideliken als ic oyt eenige sake ter werelt ghedaen heb; dat alsoot uwe moeder niet en verdroot v te dragen noch te baren, dat ic sonder verdriet oft pine mijn goet propoost volcomen mach, dat ic meer verbliden mach in duechden dan ic oyt in ydelheyt des werelts verhuecht heb.

¹⁶⁰ 1 Kor 2,9.

¹⁶¹ Est 2,15 en 17-18.

¹⁶² Hl 2,13-14.

¹⁶³ Est 2,18.

¹⁶⁴ Est 2,16.

¹⁶⁵ Est 2,16.

¹⁶⁶ Gn 1,31-2,2.

Ende, alder edelste ende salichste vruchte, alsoe ghi gheuoet wildet zijn ende ghesoocht van vroulijcke borsten, also bid ic v: soocht my met die borsten dijnre Godlicker consolatie, dat ic doer die soeticheyte van uwen trooste mach vergheten ende versmaden alle ghenoechte ende ydelvrucht des werelts; soocht my met den melcke van uwen woorden, dat ic daer op alleenlijc minen troost stelle.

Also die prophete seyt: *Op v woort sette ic mijn hope*, ende alsoe uwe moeder v gewarmt heeft, also bid ic v: verwaermt mijn herte, dat so langhe cout gheweest heeft, dat ic barnen mach in uwe liefde ende v so blideliken dienen als ic oyt blidelicken die werelt ghedient heb.¹⁶⁷ Ghi seyt *dat ghi ghecomen zijt om vier in die aerde te steken*.¹⁶⁸ Ontsteect die aerde mijnder herten, want al en beminne ic v niet, ic beghere v te beminnen, ende alsoe ghi wiest van iare te iare, also bid ic v, ghenadighe troostere der bedructer, doet dat mijn salicheyt, ende mijn goede propoosten mogen wassen ende meerderen, dat ic altyts in duechden mach voort gaen ende niet achterwaert, dat mijn wijsheyt ende duecht mach wassen, also mijn iaren wassen.

Ende, eenighe geboren sone Gods, doer uwe ootmoedicheyt, die ghi in uwe gheboorte ghetoont hebt, gheeft mi een ootmoedich simpel herte, dat ic mi seluen mach cleyne achten, ia versmaden, alsoe ic wel weerdich ben versmaet te sine ende cleyne ghemaect te sine. Ende alsoe ghi armoede vercoren hebt, daer ghi die alder rijcxste waert, gheeft mi armoede des geest: dat ic dit tidelic goet niet en achte ende dat ic gheen werck noch droefheyt en make int verlies van dien, dat ic dat mach hebben sonder bliscap ende verliesen sonder druc, dat ghi moecht mijn goet, mijn rijcdom ende het tresoor mijnder sielen zijn alleene, dat ic dat sonder pine mach gheuen daert te gheuen is, ende sparen daert te sparen is.

Ende, alder suyuerste ende eerbaerste kindeken Iesu, doer uwe suyuer onbesmette geboorte ende doer v maechdelijck leuen, soe suyuert mijn herte van alle ghepeynsen, dye v mishagen ende mijn siele besmetten. Keert af mijn herte van alle ydelheyt ende keert mi gheheelijcken met wille ende met gepeynsen tuwaert: dat het hoecxken mijnder sielen voor alle menschen ghesloten si ende alleenlijc open voer v. Woont ghi daer, beslaet de plaetse, veriaecht alle hetghene dat uwer liefden contrarie is: dat ic v mach met siele ende met lichame getrouwelijc, volstandelijck ende gheheelijck dienen, alsoe ic doer uwen salighen raet hondertwerf begheert hebben ende voor my ghenomen hebbe, dat ick doer uwe gheboorte mach in den hemel gheboren worden, daer een leuen is sonder doot. Amen.

FINIS
Loeft God van al.

Gheprent Thantwerpen op die lombærde veste, teghen die gulden hant ouer.

By mi Symon Cock.

Int Iaer ons heeren. M.CCCCC. ende .II. den .xii. dach Ianuarij.

---

¹⁶⁷ Ps 39,8.

¹⁶⁸ Lc 12,49.